

Marita Lax ja Mari Salminen

LISÄÄKÖ LIIKUNTA SUVAITSEVAISUUTTA?

- liikunnan suvaitsevaisuustyön mahdollisuudet

Jyväskylän yliopisto

Liikunnan sosiaalitieteiden laitos

Liikuntasosiologian

Pro gradu –tutkielma

Kevät 2000

SISÄLTÖ

Tiivistelmä

Abstract

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	2
2.1 Tutkimuksen keskeiset käsitteet	2
2.1.1 Rasismi ja suvaitsemattomuus	2
2.1.2 Suvaitsevaisuus	4
2.1.3 Syrjintä	4
2.2 Tutkimusmenetelmät ja -aineisto	5
2.3 Viitekehys	6
2.4 Ryhmien välisten suhteiden teoriat	7
2.5 Stereotypiat ja sosiaaliset ryhmät	10
3 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA	11
3.1 Maahanmuuttajien määrän kehitys	12
3.2 Pakolaiset ja turvapaikanhakijat	14
3.3 Suomalaisten ulkomaalaisasenteet	15
3.4 Maahanmuuttajan mahdollisuudet ja tilanne	19
3.4.1 Työllisyys	19
3.4.2 Perhesuhteet	24
3.4.3 Tasapainoilu oman ja uuden kulttuurin välillä	25
4 RASISMIN EHKÄISY JA SUVAITSEVAISUUDEN EDISTÄMINEN	26
4.1 Muukalaisviihamielisyyden taustaa	26
4.2 Moderni oikeistoradikalismi	27
4.3 Valtionhallinnon toimenpiteet	28
4.4 Liikuntalaki	29
4.5 Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta	30
4.6 Kansainväliset sopimukset rasismia ehkäisemiseksi	30
4.7 Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus	31
4.8 Esimerkkejä rasismia vastaisista kampanjoista	31
4.8.1 Suvaitsevaan Suomeen	31
4.8.2 Kaikki erilaisia – kaikki samanarvoisia	32
4.8.3 Minun Suomi	33
5 SUOMALAISEN LIIKUNTAKULTTUURIN ERITYISPIIRTEET	33
5.1 Muuttuva liikuntakulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa	34
5.2 Liikunta sosiaalisena ilmiönä	35
5.3 Liikuntaseurojen toiminta	36
5.4 Liikunta maahanmuuttajan elämässä	37
5.5 Liikunta kansainvälisyyskasvatuksen välineenä	38

6	LIIKUNTAJÄRJESTÖT SUVAITSEVAISUUDEN EDISTÄJINÄ	41
6.1	Liikunnan suvaitsevaisuusprojekti	41
6.2	Suvaitsevaisuustyön resurssointi	43
6.3	Liikuntajärjestöjen suvaitsevaisuushankkeet muissa Pohjoismaissa	44
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	48
7.1	Tapaus yksi - Huhtasuon Kisa	48
7.2	Tapaus kaksi - Cosmos Juniors	52
7.2.1	Cosmos Juniorsin harrastajien kokemuksia	58
8	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA	62
8.1	Seurojen suvaitsevaisuustyön onnistuminen SLU:n näkökulmasta	62
8.2	Suvaitsevaisuustoiminnan vaikutukset ja mahdollisuudet seurassa	62
8.3	Suvaitsevaisuustoiminnan vaikutukset seuran ulkopuolella	64
8.4	Liikunnan avulla suvaitsevaan Suomeen?	66
8.5	Pienryhmäteoriat ja liikunnan suvaitsevaisuushanke	66

Lähdeluettelo

Haastattelut

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelurunko 1

Liite 2. Teemahaastattelurunko 2

Lax Marita ja Salminen Mari

LISÄÄKÖ LIIKUNTA SUVAITSEVAISUUTTA
- Liikunnan suvaitsevaisuustyön mahdollisuudet

Liikuntasosiologian Pro gradu -tutkielma

Päivä: 17.4.2000

Sivumäärä: 76

Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta, liikunnan sosiaalitieteiden laitos

Tutkimuksessa tarkastellaan Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n ja Opetusministeriön vuonna 1996 käynnistämän liikunnan suvaitsevaisuusprojektin toimintaa. Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella suvaitsevaisuustukea saaneiden hankkeiden toiminnan sisältöä, onnistumisia ja ongelmia, ja tuottaa näin SLU:n ja Opetusministeriön käyttöön tietoa suvaitsevaisuusprojektin jatkoa varten.

Tutkimus suoritettiin teemahaastatteluina. Tutkimuskohteeksi valittiin kaksi toimintaympäristöltään ja jäsenistöltään poikkeavaa projektia: perinteistä suomalaista liikuntaseuraa edustava Huhtasuon Kisa Jyväskylästä, Huhtasuon kaupunginosasta, sekä pääkaupunkiseudulla toimiva, maahanmuuttajien itsensä perustama Cosmos Juniors. Tutkimusaineistoa käsiteltiin laadullisen tutkimuksen keinoin.

Teoriaosassa tarkastellaan maahanmuuttajien määrää, nykytilannetta sekä olosuhteita Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Teoriapohjana on käytetty ryhmien välisten suhteiden teorioita sekä tarkasteltu syrjintää ja rasismia stereotyyppien ja ennakkoluulojen pohjalta.

Tutkimus osoitti että kohteena olevissa projekteissa suvaitsevaisuustuen keskeinen kriteeri, yhteistoiminta suomalaisten ja maahanmuuttajien välillä on toteutunut hyvin. Pienryhmäteorioiden valossa tärkeä edellytys ennakkoluulojen ja rasisen asennoitumisen vähenemiselle on kontakti maahanmuuttajien ja alkuperäisväestön välillä. Tutkimuksen tulosten perusteella liikunta sinänsä ei ole keino vähentää ennakkoluuloja ja rasismia, mutta se tarjoaa luontevan mahdollisuuden kontaktin luomiselle.

Avainsanat: maahanmuuttaja, liikunta, suvaitsevaisuus, syrjintä, stereotypia, ennakkoluulo, rasismi

Lax Marita and Salminen Mari

DOES SPORT PROMOTE TOLERANCE?

- possibilities of sport in promoting tolerance

Sport sociology – Master's thesis

Date: 17.4.2000

Pages: 76

Faculty of Sport and Health Sciences, Department of Social Sciences in Sport

This study examined the Tolerance Project which was launched by the Finnish Sports Federation and the Finnish Ministry of Education in 1996. The aim of the study was to describe the contents, success and problems of the supported local projects, and to provide the Finnish Sports Federation and the Ministry of Education with further information on the Tolerance Project.

The study was carried out by means of theme interviews. Study objects included two local projects differing with regard to environment and membership: *Huhtasuon Kisa*, a traditional Finnish sports club in the district Huhtasuo in the City of Jyväskylä, and *Cosmos Juniors*, a multi-disciplinary sports club founded by immigrants in the metropolitan area. A qualitative study was done of the research materials.

The theoretical part investigated the number, present situation and conditions of the immigrants in Finland and in the other Nordic countries. Relations between the different groups were used as a theoretical basis, and discrimination and racism were examined on the basis of stereotype and prejudice.

The study showed that the most important criterion for project support, that is, co-operation between immigrants and Finns, has been well realised. In the light of the small group theories, an important prerequisite for removing prejudice and preventing racism is to bring natives and immigrants together. According to the research results, sport cannot as such remove prejudice and prevent racism, but it offers a natural opportunity to create a sense of community between people.

Keywords: immigrant, sport, tolerance, discrimination, racism, stereotype, prejudice.

1 JOHDANTO

Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry käynnisti suvaitsevaisuutta edistävän ja rasismia ehkäisevän projektin vuonna 1996. Projektin viiden toimintavuoden aikana on tuettu noin kahta sataa maahanmuuttajien ja kantaväestön yhteistyötä edistävää paikallista liikuntahanketta, järjestetty liikuntaväelle koulutusta ja seminaareja aiheesta sekä tuotettu materiaalia toimijoiden käyttöön.

Toinen tämän tutkimuksen tekijöistä työskentelee SLU:ssa liikunnan suvaitsevaisuusprojektissa. Tässä yhteydessä on tullut esille, että suvaitsevaisuustyön vaikutuksista ja tuloksista ei ole juurikaan tietoa saatavilla ja että tutkittu tieto auttaisi suuntaamaan työtä oikeaan suuntaan. Lisäksi pohjoismaisten liikuntajärjestöjen yhteistyön käynnistyttyä selvisi, että muissa pohjoismaissa ollaan suvaitsevaisuustyössä pidemmällä kuin Suomessa ja että muiden pohjoismaiden kokemuksista voisi saada hyödyllistä tietoa ja vinkkejä myös suomalaisten liikuntajärjestöjen toimintaan.

Liikunnan suvaitsevaisuusprojekti on jo nyt osoittanut, että liikunta on hyvä keino suvaitsevaisuustyön välineenä. Halusimme kuitenkin selvittää syvällisemmin työn onnistumisen edellytyksiä, jotta sitä voitaisiin kehittää edelleen. Menetelmäksi valitsimme tapaustutkimuksen, joka kohdistui kahteen liikunnan suvaitsevaisuustyötä tekevään urheiluseuraan. Näin tarkastelussa keskitytään myös paikallisten liikunnan suvaitsevaisuusprojektien työn sisältöön, onnistumisiin ja mahdollisiin ongelmiin.

Tapaustutkimuksen kohteiksi valitut Huhtasuon Kisa ja Cosmos Juniors poikkeavat toisistaan melkoisesti. Edellinen vaikuttaa Keski-Suomessa yhdessä Jyväskylän kaupunginosassa, ja se voidaan luokitella perinteiseksi suomalaiseksi liikuntaseuraksi. Jälkimmäinen toimii taas pääkaupunkiseudulla ja se on maahanmuuttajien perustama. Seuran toiminnan erityispiirteitä ovat mm. koko perheille järjestetyt toiminnot joihin osallistuvat edustavat lukuisia eri kansallisuuksia.

Tutkimuksemme lähtökohtana onkin selvittää kahden eri tavalla organisoidun ja erilaisessa toimintaympäristössä toimivan liikuntaseuran suvaitsevaisuustyön muodot. Lisäksi tarkastelemme seurojen suvaitsevaisuustyön ulottuvuuksia suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Tarkoituksenamme on siis tutkia miten liikunnan avulla voidaan edistää suvaitsevaisuutta.

Teoreettisena lähtökohtanamme on ryhmien välisten suhteiden tarkastelu, jonka keskeisimpänä teoriana käsittelemme kontaktihypoteesia ja ennakkoluulojen muodostumista. Näiden pohjalta tarkastelemme tutkimustuloksiamme ja pyrimme vastaamaan kysymykseen: Mitkä ovat paikallisen liikunnan suvaitsevaisuustyön vaikutusmahdollisuudet?

Liikunnan suvaitsevaisuustyötä ja maahanmuuttajien liikuntaharrastusta ei ole juurikaan tutkittu Liikunta- ja terveystieteellisessä tiedekunnassa, ja myös muu maahanmuuttajien vapaa-aikaa tai liikuntaa käsittelevä tutkimus on ollut vähäistä. Laajin selvitys aiheesta on Hannu Itkosen tutkimus vuodelta 1997 ”Liikuttaako suvaitsevaisuus?”. Jyväskylän yliopistossa on SLU:n ensimmäisen vuoden suvaitsevaisuusprojekteista tehnyt pro gradu työn Susanna Huovinen nimellä ”Kaikki erilaisia – Kaikki samanarvoisia. Kokemuksia liikunnasta ja urheilusta suvaitsevaisuustyön uutena välineenä.” Kati Myrén Tutkimuskeskus LIKES:llä on selvittänyt maahanmuuttajien liikunnan harrastamista, vapaa-ajan viettoa ja osallistumista kuntien järjestämään liikuntaan.

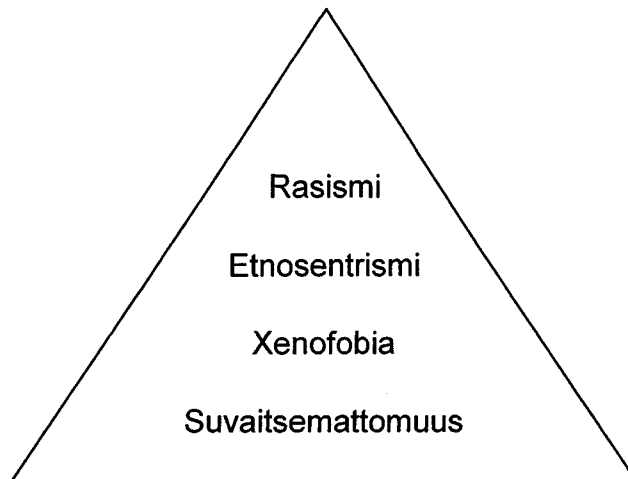
2 TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Tutkimuksen keskeiset käsitteet

2.1.1 Rasismi ja suvaitsemattomuus

Tutkimuksemme keskeisiä käsitteitä voidaan kuvata pyramidin avulla, (KUVIO 1.) jonka alaosassa on suvaitsemattomuus. Suvaitsemattomuus tarkoittaa henkilökohtaista ennakkoluuloista ja kielteistä suhtautumistapaa, se on asenteena melko yleinen. Etnosentrismi on astetta vahvempi asenne, jossa omaa kansallisuutta suositaan jonkin muun kansallisuuden kustannuksella. Xenofobia eli vieraanpelko on voimakkaasti latautunut tunne, jossa muun maan

kansalaiset koetaan uhkaksi itselle ja/tai omalle kansalle. Rasismi on ääri-ilmiö, ja sen ideologian mukaan jokin tietty ihmisryhmä on toista ryhmää ylivoimaisempi niin älyllisesti kuin kulttuurisestikin. Rasistinen teko, esimerkiksi toisen halventaminen ulkonäön perusteella on rikollinen ja rangaistava teko. (Jaakkola T. luento 1999)

KUVIO 1. Asennepyramidi (Jaakkola T. luento 1999)

Muukalaisviha ja rasismi eivät tarkoita täysin samaa asiaa. Rasismi pyrkii tietyn ryhmän riistoon ja riiston oikeutukseen. Muukalaisviha on suvaitsemattomuuteen perustuvaa erilaisuuden vieroksuntaa. Rasismin tarkoituksena on edesauttaa tietyn ryhmän riistoa, muukalaisvihan tarkoituksena on vähemmistöryhmän käännättäminen, karkottaminen tai hävittäminen. Rasismi vastustaa tasa-arvoa, muukalaisviha ja suvaitsemattomuus taas erilaisten kulttuurien autonomiaa ja säilymistä. (Liebkind 1994, 41)

Rasismi voidaan käsittää ideologiana, jonka mukaan ihmisen arvo määräytyy sen mukaan, mihin etniseen, uskonnolliseen, kansalliseen tai kielelliseen ryhmään henkilö kuuluu. Klassisen määritelmän mukaan rasismi koostuu sarjasta kuvitelmia, joiden mukaan tietty ihmisryhmä on toista ryhmää moraalisesti, älyllisesti ja kulttuurisesti ylivoimaisempi ja sen ylivoimaiset ominaisuudet periytyvät sukupolvelta toiselle. Ihmiset nähdään biologisesti ja perinnöllisesti eriarvoisina. (Liebkind 1996, 205)

Perinteisen rasismien rinnalle on tullut modernin rasismien käsite, jonka lähtökohtana on tasa-arvoisuus periaatteena. Moderni rasismi kuitenkin korostaa ns. reviiirationalismia eli kansojen pitäytymistä omilla valtiollisilla alueillaan. Moderni rasismi ei erottele siirtolaisuutta ja pakolaisuutta vaan käsittelee maahanmuuttoa yhtenä ryhmänä. (Valtonen 1992, 5)

2.1.2 Suvaitsevaisuus

Unescon yleiskokouksen julistus (1995) määrittelee suvaitsevaisuuden toiminnaksi, jossa tunnustetaan toisten yleismaailmalliset ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Suvaitsevaisuus ei ole pelkästään moraalinen velvollisuus, se on myös poliittinen ja juridinen vaatimus. Julistuksen ensimmäinen artikla korostaa ihmisten velvollisuutta tukea ihmisoikeuksia, moniarvoisuutta, kulttuurien moninaisuutta, demokratiaa ja laillisuutta. Suvaitsevaisuus merkitsee sitä, että ihminen saa pitää kiinni vakaumuksestaan, ja hyväksyy sen, että toiset pitävät kiinni omastaan. Julistuksen neljännen artiklan mukaan kasvatusta on tehokkain suvaitsemattomuuden ehkäisykeino. (Scheinin 1998)

Suvaitsevaisuus ja ennakkoluulottomuus uutta ja vierasta kohtaan yhdistetään usein hyvään itsetuntoon. Ihminen, joka luottaa itseensä on avoimempi uusille kokemuksille. Vieraasta kulttuurista tulevan henkilön kohtaaminen koetaan haasteeksi ottaa selvää siitä millainen tämä ihminen on. Erilaisuutta ei koeta uhkaksi. Henkilö, jolla on heikko itsetunto uskoo helposti erilaisuuden hyväksymisen saattavan hänet itsensä outoon valoon. Itseluottamuksen ohella myös henkilön omaksumat arvot vaikuttavat tämän suvaitsevaisuuteen. (Lahikainen, Pirttilä-Backman, 1997)

2.1.3 Syrjintä

Scheininin (1996) mukaan syrjintä on ei hyväksyttävää erottelua. Syrjintää on kaikki sellainen toiminta, jonka vaikutuksesta ihmiset ilman hyväksyttävää perustetta joutuvat eri asemaan. Kaikki erottelu ei ole syrjintää, on olemassa perusteltuja syitä erotteluun, mm. ikäraajat. Tällainen hyväksyttävä erottelu määritellään usein ”positiiviseksi erityiskohteluksi” tai ”positiiviseksi syrjinnäksi”. Erottelun perustaminen sellaisiin ominaisuuksiin joihin ihminen ei voi itse

toiminnallaan vaikuttaa katsotaan syrjinnäksi. Perustellun erottelun muuttaa syrjinnäksi pahantahtoisen motiivin olemassaolo. Esimerkiksi Apartheid-liike perusteli valkoisten ja värillisten lasten sijoittamista eri kouluihin lasten kannalta edulliseksi ratkaisuksi, vaikka taustalla vaikutti todellisuudessa pyrkimys rotuerotteluun. (Sheinin 1996, 7 - 11)

Kansainväliset sopimukset ja lait eivät pyri poistamaan ihmisten välisiä eroja, vaan kieltävät näihin luonnollisiin eroihin perustuvan syrjinnän. Syrjintä voidaan jakaa välittömään ja välilliseen syrjintään. Välitöntä syrjintää on erottelu jonkin ei hyväksyttävän perusteen nojalla. Välillistä syrjintää on näennäisesti tai muodollisesti samanlainen kohtelu, joka ihmisten erilaisuuden vuoksi johtaa syrjiin vaikutuksiin. (Scheinin 1996, 7- 11)

2.2 Tutkimusmenetelmät ja –aineisto

Tutkimusmenetelmäksi olemme valinneet kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Siinä on ennemminkin pyrkimyksenä löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 1997, 161)

Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, ja aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedonkeruun välineenä. Tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin tutkittavansa kanssa, kuin mittausvälineillä hankittavaan tietoon. Tutkimuksen lähtökohtana ei tarvitse välttämättä olla teorian tai hypoteesin testaaminen, vaan siksi riittää aineiston yksityiskohtainen tarkastelu. Sitä mikä on tärkeää, ei määrää tutkija. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa valitaan joukko tarkoituksellisesti, ei satunnaisotantaa käyttäen. Kvalitatiivisin menetelmin tutkimus toteutetaan joustavasti, ja suunnitelmia muutetaan olosuhteiden mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 1997, 165)

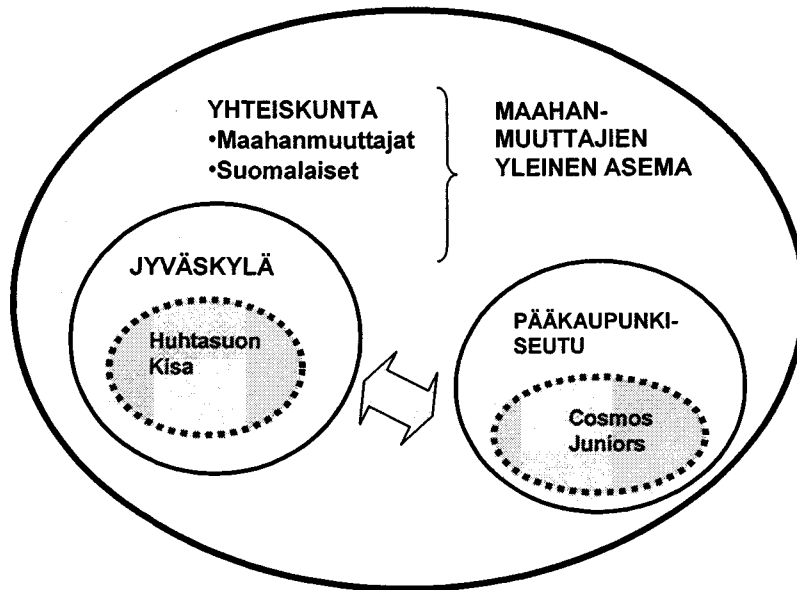
Koska tutkimuskohteemme on tarkoin rajattavissa oleva suvaitsevaisuusprojektien joukko, laadullinen ote tuntui luontevalta vaihtoehdolta. Tavoitteemme oli myös saada syvällistä tietoa projektien toteuttajilta pinnallisen ennalta tiedossa olevan tiedon sijaan. Laadullisin menetelmin saatoimme myös valita tutkimuskohteeksemme projektit, joiden suvaitsevaisuustyö ennalta tiedettiin laajaksi ja mittavaksi, ja jossa seurat ovat vakavasti ja tavoitteellisesti mukana. Tällä perusteella uskoimme tutkimuskohteillamme olevan arvokasta näkemystä suvaitsevaisuustyön jatkoa ja kehitystä ajatellen.

Alkuperäisenä tarkoituksena oli suorittaa kysely kaikille suvaitsevaisuusavustusta vuonna 1998 saaneille projekteille, mutta lopulta päädyimme teemahaastatteluun. Uskomme että tällä keinolla voimme saada uutta ja merkityksellistä tietoa, sen sijaan että tutkijoiden rajallisella ennakkotietämyksellä emme olisi osanneet kysyä kaikkea oleellista. Teemahaastattelun keinoin tutkimuksen kohteella on mahdollisuus kertoa oman projektinsa asiantuntijana kaikki tärkeäksi katsomansa tieto.

Teemahaastattelurungossa, (Liitteet 1 ja 2) on jäsennetty kaikki ne osa-alueet, joista halusimme tietoa. Aihe-alueet on tarkennettu kysymyksiksi, joita käytimme silloin jos haastateltavat eivät itse maininneet näitä asioita.

2.3 Viitekehys

Viitekehyksessä (KUVIO 2.) on kuvattu tutkittavana olevien kohteiden sijoittumista ympäröivään yhteiskuntaan. Tutkittavana on liikuntaseurojen suvaitsevaisuustyön vaikutukset seuran sisällä, sen lähiympäristössä ja yhteiskunnassa kokonaisuutena. Lisäksi tarkastelussa on otettava huomioon maahanmuuttajien yleinen asema suomalaisessa yhteiskunnassa, sillä se vaikuttaa kaikilla tutkittavana olevilla tasoilla.

KUVIO 2. Tutkimuksen viitekehys.

2.4 Ryhmien välisten suhteiden teorit

Ryhmien välisten suhteiden tutkimuksen uranuurtaja oli Le Bon. Hänen perusajatuksenaan oli että ihmiset muuttuvat ryhmässä psykologisesti, heidän tietoinen ja yksilöllinen persoonallisuutensa joutui ryhmässä ”ryhmäielun vaikutuksen alaisuuteen”. Le Bonin ajatusten mukaan kunnolliset ihmiset muuttuivat joukossa alkukantaisiksi, irrationaalisiksi ja julmiksi, oman itsensä vastakohtiksi. Mc Dougall edusti samankaltaista suuntausta, hänen mielestään yhteiskunnalla on ”kollektiivinen tajunta”, mutta Mc Dougallin mielestä yhteiskunnan henkinen yhtenäisyys muodostui yksittäisten ihmisten omasta tajunnasta joista yhdessä muodostui” henkisten tai tavoitteellisten voimien organisoitunut systeemi”. (Liebkind 1988, 15 - 16)

Sherifin urauurtava ryhmätutkimus (mm. poikaleirikokeet joissa muodostettiin keinotekoisesti ryhmiä ennalta toisilleen tuntemattomista pojista) lähti ajatuksesta että yksilö muuttuu ryhmässä. Ryhmä ei ole vain osiensa summa. Sherifin mukaan sosiaalisissa prosesseissa syntyvä sosiaalinen normi ohjaa yksilön käyttäytymistä. (Liebkind 1988, 16)

Ennakkoluuloja on ryhmien välisessä tutkimuksessa käsitelty runsaasti. Adornon käsityksen mukaan ennakkoluuloisuus on ajattelun muoto. Ennakkoluuloiset ihmiset ajattelevat eri tavalla kuin suvaitsevaiset ihmiset, ennakkoluuloisuus on hänen mielestään sairaalloisten persoonallisuuspiirteiden ilmentymä. Tällainen tutkimussuuntaus lähtee siis siitä, että ennakkoluuloisuus on tiukasti sidottu persoonallisuuteen ja liittyy erityisesti autoritääriseen persoonallisuustyyppiin, jolle on ominaista mm. perinteisten arvojen ihannoiti, kielteinen suhtautuminen vähemmistöihin sekä johtajien kritiikitön seuraaminen. (Brown & Turner 1981, 106)

Brown (1994) määrittelee ennakkoluulon loukkaavien ja arvoa alentavien asenteiden olemassaoloksi jotain tiettyä sosiaalista ryhmää kohtaan. Brown korostaa kuitenkin, että ennakkoluulon yhdistäminen ainoastaan yksilön persoonallisuuteen sisältää merkittäviä aukkoja. Ensinnäkin tällainen ajattelutapa hylkää sosio-kulttuuristen tekijöiden vaikutuksen. Esimerkiksi tutkimuksissa Etelä-Afrikan rotusyrjinnästä tuli ilmi että useat apartheidia voimakkaasti kannattavat valkoihoiset edustivat täysin yleistä ja "normaalia" persoonallisuustyyppiä ja vaikuttikin siltä että ennakkoluulot perustuivat enemmänkin vallitsevaan sosiaaliseen normiin sen ajan Etelä-Afrikassa. Toinen heikkous ennakkoluulon yksilön persoonallisuuteen yhdistävässä määrittelyssä on sen kyvyttömyys selittää ennakkoluulojen yhtenäisyyttä kokonaisuena aikakautena tai tietyssä yhteiskunnassa, esimerkkinä Saksan natsismi. Samansuuntaiset ennakkoluulot vallitsivat satojen tuhansien suuruisissa ihmisjoukoissa, joissa yksilöt edustivat useita erilaisia persoonallisuustyyppisiä. (Brown 1994, 532 - 533)

Liebkind (1988) vertailee Alportin ja Sherifin näkemyksiä ennakkoluuloisuudesta. Alportin mukaan ennakkoluuloisuus on kaikelle ajattelulle ominainen piirre ja ihmiselle ominainen luokittelutaipumus. Sherif taas lähtee näkemyksissään siitä, että ennakkoluulot eivät liity poikkeaviin ihmisiin vaan lähtevät yksilön ryhmäjäsenyydestä ja ryhmien välisistä suhteista. Vihamielisyydestä ulkoryhmää kohtaan syntyy ryhmien välisestä kilpailusta, joka taas on rationaalinen tapa ajaa oman ryhmän etua. Nykyinen sosiaalipsykologia hyväksyy yleisesti persoonallisuustekijöiden vaikutuksen

ennakkoluulojen muodostumiseen, mutta ei pidä niitä kovin merkittävinä. Enemmänkin ennakkoluuloja selitetään yksilön samastumisella ryhmään, sosiaalisten normien kehittymisellä sekä analysoimalla ryhmien välisiä suhteita. (Liebkind 1988, 19 – 20)

Lahikainen ja Pirttilä-Backman (1996) määrittelevät ennakkoluulon seuraavasti: "Ennakkoluulolla tarkoitetaan johonkin henkilöön kohdistuvaa suotuisaa tai epäsuotuisaa arviointia, joka perustuu henkilön jäsenyyteen jossakin tietyssä ryhmässä, esimerkiksi kansallisuusryhmässä. Yleensä ennakkoluulot ovat kielteisiä arviointeja." Toiminnan tasolla ennakkoluulo ilmenee syrjintänä. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1996, 81-82)

Koulutuksen on todettu olevan yhteydessä ennakkoluuloihin. Tutkimuksissa on todettu (mm. Liebkind 1996) että korkeammin koulutetut henkilöt ovat vähemmän ennakkoluuloisia ja rasisisia kuin kouluttamattomat. Koulutuksen avulla ihminen tulee tietoiseksi erilaisista vaihtoehdoista ja ymmärtää niiden arvon. Erilaisuutta ei enää koeta uhkana vaan rikkautena. (Liebkind 1996, 66)

Frustraatio-agressio teorian mukaan vihamielisyyttä ei kohdisteta turhautumisen todelliseen aiheuttajaan, esimerkiksi yhteiskuntaan, vaan vihamielisyyttä puretaan helpommin saavutettavissa ja haavoitettavissa olevaan kohteeseen kuten esimerkiksi etniseen vähemmistöryhmään. (Brown 1994, 534)

Kontaktihypoteesin mukaan ryhmien välinen kanssakäyminen sopivissa olosuhteissa vähentää ennakkoluuloja ja vihamielisyyttä. Ryhmien välinen kontakti itsessään ei kuitenkaan riitä vähentämään ennakkoluuloja, vaan ryhmällä pitää olla yhteistä toimintaa ja päämäärä jonka saavuttamiseksi tarvitaan ryhmien välistä yhteistyötä. Kontakti ilman päämäärää saattaa päinvastoin vain lisätä ennakkoluuloisuutta ja vihamielisyyttä. (Brown 1994, 557)

Myös Brown ja Turner (1981) korostavat että ainoastaan kontakti joka johtaa yksilöt tekemään yhdessä jotain voi johtaa asenteiden muuttumiseen. Itse asiassa kontakti ilman yhteiseen päämäärään johtavaa toimintaa voi pahentaa

ennakkoluuloja. Kontaktin tulisi lisäksi olla luonteeltaan jatkuvaa ja ryhmän välisen suhteen tulisi kehittyä läheiseksi ja henkilökohtaiseksi. Useiden tutkimusten mukaan on tärkeää että ryhmien välisellä yhteistoiminnalla on myös laajempaa sosiaalista ja yhteiskunnallista tukea. Yhteiskunnan tuki ryhmien väliselle yhteistoiminnalle tekee siitä yleisesti hyväksyttyä ja saattaa auttaa vähentämään ennakkoluuloja laajemmin yhteiskunnassa. Tärkeää on myös se, että ryhmän jäsenet ovat samanlaisista sosioekonomisista olosuhteista. (Brown & Turner 1981, 59 - 62)

Kontaktihypoteesin heikkous on siinä, että asenteiden muutos keskittyy helposti koskemaan vain oman ryhmän jäseniä, jotka aletaan nähdä ennemminkin yksilöinä kuin edustamansa kokonaisuuden, esimerkiksi etnisen vähemmistöryhmän jäsenenä. (Brown 1996, 557) Jotta ihmisten välinen kontakti vähentäisi ennakkoluuloja, tulisi kontaktin tapahtua tasa-arvoisissa olosuhteissa ja olla luonteeltaan jatkuvaa, kertaluonteinen kontakti ei vähennä ennakkoluuloja. Henkilöiden tulisi myös työskennellä toistensa kanssa yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1996, 83)

2.5 Stereotyyppit ja sosiaaliset ryhmät

Tajfel on määritellyt sosiaalisen identiteetin yksilön tietoisuudeksi jäsenyydestään erilaisissa sosiaalisissa ryhmissä. Tajfelin mukaan yksilöt määrittelevät itsensä pääasiassa sen mukaan millaiseen sosiaaliseen ryhmään he kuuluvat, ja pyrkivät vahvistamaan sosiaalista identiteettiään ja minäkuvaansa positiivisten ryhmäjäsenyyksien kautta. Muut ihmiset hahmotetaan ulkoryhmäksi. (Tajfel 1981)

Sherif on selittänyt etnosentrismiä realistisen ryhmäkonfliktiteorian perusteella. Hänen mukaansa etnosentrismi johtuu ryhmien välisistä objektiivisista suhteista. Muutkin tutkimukset ovat osoittaneet että objektiivinen kilpailutilanne ryhmien välillä on riittävä syy ryhmäkonfliktin syntymiselle. Realistisen ryhmäkonfliktiteorian kannattajat ovat tulleet siihen johtopäätökseen että pelkkä ihmisten luokittelu ryhmiin, välittämättä siitä miten keinotekoinen tämä

luokitteluperuste on, edesauttaa oman ryhmän suosimista toisen ryhmän kustannuksella. (Liebkind 1988, 26 – 27)

Stereotypia on ryhmäjäsennyteen perustuva yleistys. Se ei välttämättä pidä paikkaansa yksittäisen jäsenen kohdalla. Liebkindin (1996) mukaan esimerkiksi tiedotusvälineillä on voimakas vaikutus ihmisten asenteiden muotoutumiseen. Mitä vähemmän olemme henkilökohtaisesti tekemisissä ulkomaalaisten kanssa, sitä enemmän asenteemme muotoutuvat sen mukaan mitä olemme lukeneet tai kuulleet. Väärät ennakkokäsitykset usein korjaantuvat tavallisessa kanssakäymisessä ihmisten välillä. (Liebkind 1996)

3 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA

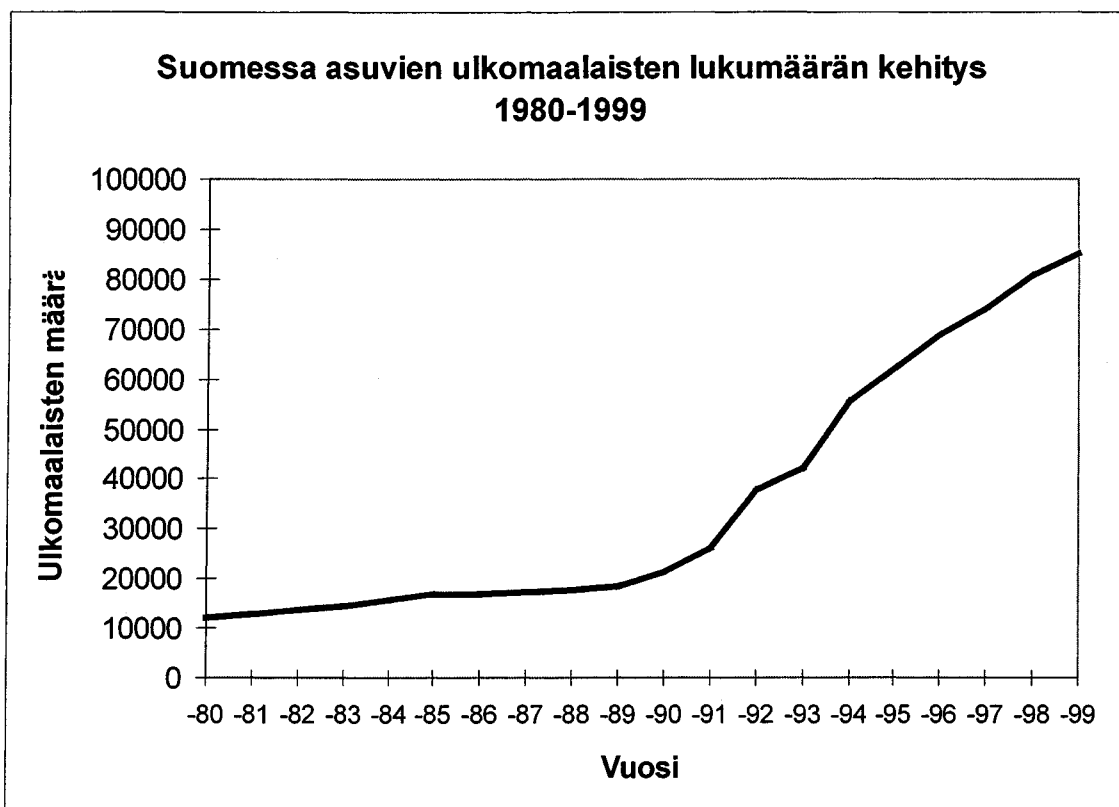
Maahanmuuttaja on henkilö, joka ei ole sen maan kansalainen jossa hän asuu. Siirtolainen on henkilö, joka muuttaa pysyvässä tarkoituksessa toiseen maahan hankkiakseen siellä toimeentulonsa. Opiskelijat ja turistit eivät ole siirtolaisia. Pakolainen on kotimaansa ulkopuolella oleskeleva henkilö, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen takia. Kiintiöpakolainen on tullut maahan vuosittaisen pakolaiskiintiön puitteissa, YK:n pakolaisasioiden komissaarin toimisto on sitä ennen myöntänyt hänelle pakolaisstatuksen. Turvapaikanhakija on henkilö, joka pyytää suoja- ja oleskeluoikeutta vieraassa maassa. Turvapaikkahakemus jätetään maahan tullessa tai mahdollisimman pian maahan saapumisen jälkeen. Turvapaikan hakijan pakolaisuus todetaan vasta hakemuksesta annetulla päätöksellä, joten turvapaikanhakijaa ei voida sanoa pakolaiseksi, ennen kuin päätös on annettu. Paluumuuttaja on ulkosuomalainen, joka on asunut Suomen rajojen ulkopuolella ja palaa takaisin Suomeen. (Itkonen 1996, b17.)

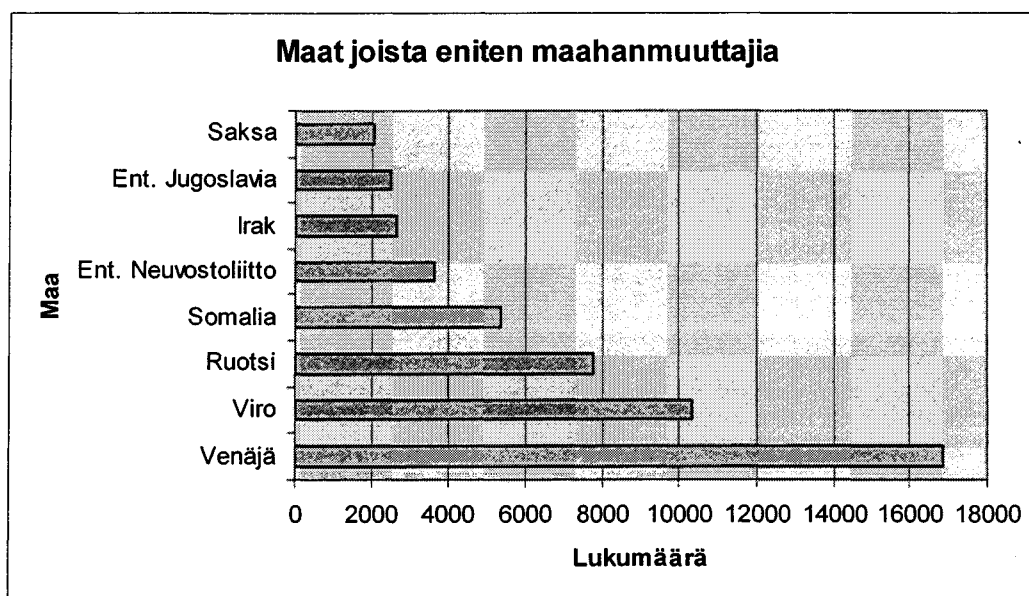
3.1 Maahanmuuttajien määrän kehitys

Väestörekisterikeskuksen tilastojen mukaan maahanmuuttajien määrä on nelinkertaistunut 1990-luvulla (KUVIO 3). Suurin osa, noin 30000 henkilöä Suomeen muuttaneista on peräisin entisen Neuvostoliiton alueelta, Virosta ja Venäjältä. Toiseksi suurin ryhmä, noin 7000 henkilöä on lähtöisin Ruotsista. Väestörekisterikeskuksen mukaan Suomessa asui syyskuussa 1999 yhteensä 85060 ulkomaalaista. Pakolaisia näistä oli noin 15000. Enemmistö Suomeen muuttaneista ulkomaalaisista asuu pääkaupunkiseudulla tai Etelä-Suomen suurimmissa keskuksissa. Ulkomaalaisten osuus Suomen väestöstä on 1,65%, eli vähemmän kuin missään muussa Euroopan maassa. (Jaakkola 1997, 231 ja Väestörekisterikeskus 1999)

Suomeen muuttaneet jakautuvat pääosin kolmeen ryhmään: paluumuuttajiin, pakolaisiin ja heidän perheisiinsä, sekä suomalaisten kanssa avioituneisiin ulkomaalaisiin. Paluumuuttajia on tullut eniten Venäjältä, Virosta ja Ruotsista. Syyskuussa 1999 Suomessa asui 16861 venäläistä, 10340 virolaista, 7756 ruotsalaista ja 3628 entisen Neuvostoliiton kansalaista. Somaleita oli 5371 ja irakilaisia 2670, entisen Jugoslavian kansalaisia 2518, (KUVIO 4.). (Väestörekisterikeskus 1999)

KUVIO 3. Suomessa asuvien ulkomaalaisten lukumäärä vuosina 1980 – 1999.

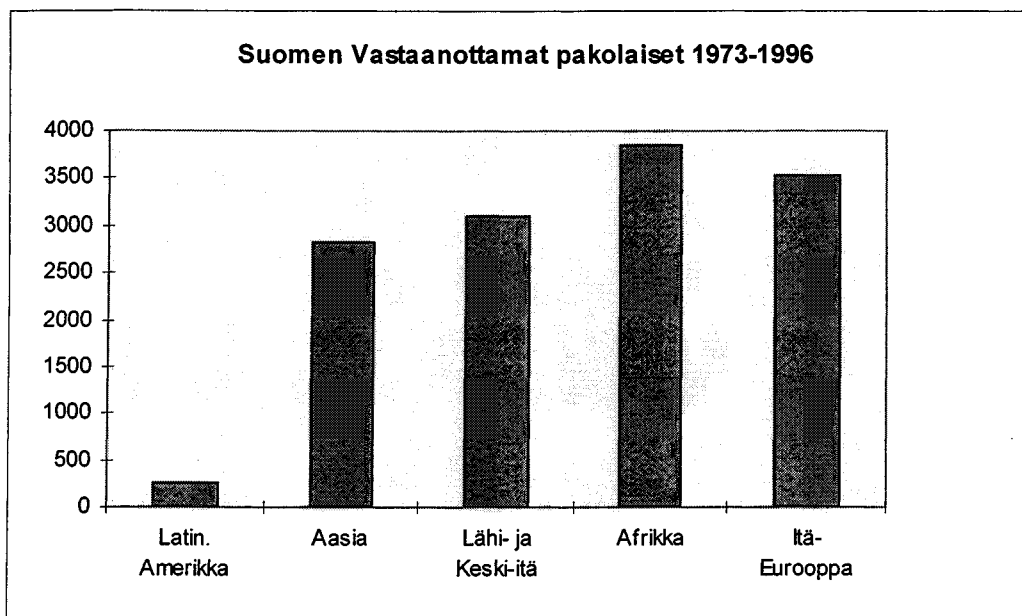

KUVIO 4. Maat, joista muuttanut eniten ulkomaalaisia Suomeen.

3.2 Pakolaiset ja turvapaikanhakijat

Pakolainen on YK:n pakolaisen oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaan henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen takia. Suomi allekirjoitti tämän yleissopimuksen ja sen lisäpöytäkirjan vuonna 1968 ja sitoutui siten myöntämään pakolaisille yhtä suojevan kohtelun kuin muille maahan saapuville ulkomaalaisille samoissa olosuhteissa. (Itkonen 1996, b17)

Ensimmäiset pakolaiset saapuivat Suomeen Chilestä vuonna 1973. Vuosina 1973-77 Suomeen saapui Latinalaisesta Amerikasta 182 pakolaista ja vuonna 1979 Suomi vastaanotti ensimmäiset vietnamilaiset pakolaiset. Vuodesta 1986 alkaen Suomi on noudattanut ns. kiintiöpakolaispolitiikkaa. Kiintiöpakolaisena Suomeen tulevalle henkilöllä on jo pakolaisstatus, hallitus on vahvistanut pakolaiskiintiöt vuosittain. Vuonna 1986 kiintiö oli 100 pakolaista, sen jälkeen kiintiö on ollut 500, lisäksi kiintiöistä johtuen yleensä n. 1000. Esimerkiksi vuonna 1995 hallitus nosti yksimielisesti kiintiön tuhanteen pakolaiseen, syynä oli mm. entisen Jugoslavian alueen lisääntynyt pakolais määrä. Perheen yhdistämiset mukaan luettuna Suomeen on tullut vuosittain n. 1500 - 2000 pakolaista. Vuoden 1997 ohjelman mukaan kiintiö tullaan vähitellen nostamaan tuhanteen. (Pentikäinen ym. 1997, 225 - 227)

KUVIO 5. Suomen vastaanottamat pakolaiset vuosina 1973 – 1996.

Turvapaikanhakija on henkilö, joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Turvapaikkahakemus jätetään maahan tullessa tai mahdollisimman pian maahan saapumisen jälkeen. Turvapaikanhakijan pakolaisuus todetaan vasta hakemuksesta annetulla päätöksellä, joten turvapaikanhakijaa ei voida määritellä pakolaiseksi ennen kuin päätös on annettu. (Itkonen 1996, b17.)

Turvapaikanhakijat ovat lisänneet maahan vastaanotettujen määrää. Turvapaikanhakijoiden määrä on vaihdellut suuresti vuosittain, suurimmillaan se oli vuonna 1992 jolloin maastamme haki turvapaikkaa 3634 henkilöä. Suurin ryhmä olivat somalit. Muita turvapaikanhakijoita tuli Irakista, Iranista, entisen Jugoslavian alueelta ja Vietnamista. (Pentikäinen ym. 1997, 228.)

3.3 Suomalaisen ulkomaalaisasenteet

Magdaleena Jaakkola on tutkinut suomalaisten suhtautumista ulkomaalaisiin haastattelemalla 1000 suomalaista vuosina 1987, 1988, 1993, 1998 ja 1999. Vuonna 1987 Suomessa vallitsi korkeasuhdanne, työttömyysprosentti oli 5,5. Tuolloin Suomessa asui 17000 ulkomaalaista. 1990-luvun alussa taloudellinen tilanne heikentyi dramaattisesti ja työttömyys kasvoi huippulukemiin. Vuonna

1993 jolloin seuraavat haastattelut tehtiin, Suomessa oli lähes 500000 työtöntä, 19,3 % kansasta oli vailla työtä. Tuolloin Suomessa asui 46250 ulkomaalaista. Vuosien 1998 ja 1999 tutkimusta tehtäessä yhteiskunnallinen tilanne oli jälleen muuttunut. Ulkomaalaisia asui Suomessa 85060. Työttömyysprosentti oli ”enää” noin 10, työttömyys oli siis lähes puolittunut vuosikymmenen alkupuolen tilanteesta.

Vuoden 1999 huhtikuussa Kosovon sodan myötä Suomi päätti ottaa vastaan 1000 Kosovon albaanipakolaista. Vuoden 1999 kesällä Suomeen saapui lisäksi 1150 Slovakian romaania jotka hakivat maasta turvapaikkaa. Seuraavassa tarkastellaan suomalaisten asenteiden muutoksia vuodesta 1987 vuoteen 1999 pääosin Jaakkolan tutkimusten perusteella.

Suomalaisten asenteet ulkomaalaisia kohtaan kiristyivät selvästi vuodesta 1987 vuoteen 1993. Vuonna 1987 10% suomalaisista suhtautui kielteisesti maahanmuuttajiin, vuonna 1993 osuus oli 20%. Asenteiden kiristymiseen johtivat mm. työttömyyden kasvu taloudellisen laman myötä ja ulkomaalaisten määrän lisääntyminen. Myös kielteinen uutisointi, ”elintasopakolaisten” kuviteltu korkea elintaso ja ulkomaalaisten tekemien rikosten määrän kasvu kiristivät asenteita. Lisäksi uhkakuvat aidsin ja huumeiden leviämisestä Suomeen ulkomaalaisten myötä vaikuttivat asenteisiin. (Jaakkola 1997, 232 – 233)

Jaakkolan (1994) tutkimuksen mukaan kielteisyys ulkomaalaisia kohtaan lisääntyi eniten 15-20 -vuotiaiden ikäluokissa. Vuonna 1987 nuorten suhtautuminen ulkomaalaisiin oli vielä myönteistä, vuonna 1994 nuoret suhtautuivat ulkomaalaisiin lähes yhtä kielteisesti kuin eläkeläiset, jotka jo vuoden 1987 tutkimuksessa olivat ulkomaalaisiin kielteisimmin suhtautuva ryhmä. Eläkeläisten kielteisiä asenteita selitetään sota- ja pula-ajan kokemuksilla. Syynä nuorten asenteiden kiristymiseen on ollut mm. nuoriso-työttömyyden kasvu lama-aikana. (Jaakkola 1994)

Koulutus näyttää selittävän ulkomaalaisasenteita. Korkeammin koulutetut suhtautuvat ulkomaalaisiin myönteisimmin. Työttömät ja vähän koulutetut suhtautuvat ulkomaalaisiin kielteisimmin kaikista ryhmistä. Miesten asenteet

ovat kiristyneet enemmän kuin naisten. Myös uskonnollinen ja poliittinen vakaumus näyttäisi vaikuttavan ulkomaalaisasenteisiin. Myönteisimpiä olivat uskavaiset henkilöt sekä puoluetalustaan vihreät ja RKP:n kannattajat. (Jaakkola 1994)

Myönteiseen suhtautumiseen vaikuttaa useiden tutkimusten (mm. Jaakkola 1994) mukaan erilaiset suorat kontaktit ulkomaalaisten kanssa. Henkilöt joilla on ulkomaalaisia työtovereita tai naapureita ja henkilöt jotka ovat oleskelleet pidemmän aikaa ulkomailla suhtautuvat muita myönteisemmin maahanmuuttajiin. Pääkaupunkiseudun asukkaiden muita myönteisempiä ulkomaalaisasenteita on selitetty mm. siten, että pääkaupunkiseudulla asuu enemmän ulkomaalaisia kuin muualla Suomessa, yleinen koulutustaso on korkeampi ja suoria kontakteja ulkomaalaisten kanssa syntyy useammin. (Jaakkola 1994)

Yleisesti poliittisiin pakolaisiin suhtaudutaan kielteisemmin kuin sota- ja nälkäpakolaisiin. Kielteisimmin suhtaudutaan sellaisiin ryhmiin, joiden ulkonäkö, kulttuuri, elintaso tai poliittinen järjestelmä poikkeavat eniten valtaväestöstä. Vihamieliset asenteet ovat lisääntyneet eniten sellaisia ryhmiä kohtaan, joita on jo pakolaisina Suomessa tai joiden maahanmuuton lisääntyminen on odotettavissa. (Jaakkola 1994, 55 - 68)

Suomalaisten kielteiset asenteet ulkomaalaisia kohtaan näyttävät olevan samankaltaisia kuin muualla Euroopassa. Valtaosa suomalaisista uskoo muiden suomalaisten olevan rasisempia kuin he itse. Suurin ongelma Suomessa ei kuitenkaan ole rasismien ja muukalaisvihan esiintyminen vaan vastavoimien puuttuminen. Huolestuttavaa on sellainen passiivinen suvaitsevaisuus, jossa hyväksytään kaikenlainen toiminta, kuten skinhead-liike, kunhan se ei häiritse omaa elämää. Lisäksi tiedotusvälineiden kielteinen uutisointi maahanmuuttajista johtaa siihen, että kansalaiset kokevat omat kielteiset asenteensa täysin hyväksyttäviksi. (Jaakkola 1999)

Liebkindin (1994) mukaan heikon taloudellisen tilanteen aikana omaksutaan herkästi mm. tiedotusvälineiden esittämiä uhkakuvia ”hallitsemattomista

pakolaisvirroista”. Ulkomaalaisten osuus Suomen väestöstä on kuitenkin niin pieni (1.65 %) ettei sillä ole vaikutusta esimerkiksi maan työttömyyteen. (Liebkind 1994, 202) Jaakkolan (1999) mukaan ulkomaalaisiin liitetään tällä hetkellä ennen kaikkea uhkakuvia rikollisuudesta, huumeista ja aidsista. Eniten niitä pelätään maaseudulla, jossa rikollisuus- ja aidsuhkia tai edes ulkomaalaisia ei juuri ole. Kaupungissa pelätään eniten levottomuuksia, mellakoita ja rasismin lisääntymistä. (Ollikainen 16.9.1999)

Euroopan unionin vuonna 1997 teettämän Eurobarometrin mukaan joka neljäs suomalainen ilmoittaa olevansa rasistinen ja joka kymmenes erittäin rasistinen. Vain joka viides sanoo ettei ole lainkaan rasistinen. Euroopan maista vain tanskalaiset ovat suomalaisia rasistisempia. Barometrin mukaan rasismin syinä ovat ennen kaikkea oman syrjäytymisen pelko, työttömyyden kasvu, turvattomuuden, köyhyyden ja huumeongelmien lisääntymisen pelko. Kaikista EU-kansalaisista lähes 9 % ilmoitti olevansa erittäin rasistisia. Suomalaiset 16-19 -vuotiaat nuoret ovat eurobarometrin mukaan rasistisempia kuin vastaavan ikäiset muissa Euroopan maissa. Turussa tehdyn tutkimuksen mukaan joka viides suomalainen nuori pitää rasismia ja rotuvihaa isänmaallisena toimintana. (Ollikainen 4.2.1998)

Virrankoski on tutkinut koululaisten rasismia vuodesta 1990. Vuoden 1999 tutkimuksessaan hän on haastatellut yli tuhatta yhdeksäsluokkalaista Turussa, Tampereella ja Lapualla. Hänen mukaansa 27 prosentilla murrosikäisistä pojista on rasistisia asenteita. Peruskoululaisten ikäluokassa tämä määrä tarkoittaa tuhansia poikia. Tutkija korostaa, että nuorten rasistisiin asenteisiin pitää suhtautua vakavasti, sillä asenteet muuttuvat enää harvoin vanhemmaksi tultaessa. Nuorilla on jo nyt rasistisemmat asenteet kuin aikuisväestöllä. Syynä tähän Virrankoski pitää mm. kaveripiirin vaikutusta ja nuorten ehdottomuutta - asiat nähdään vielä hyvin mustavalkoisina. Nuorten asenteet ovat tiukkoja mutta he eivät osaa perustella mielipiteitään, vaan käyttävät aikuisten kieltä. Näyttäisi siltä että asenteet opitaan kotona ja ne leviävät kaveripiirissä. Myös Jaakkola on tutkimuksessaan päätenyt samanlaisiin tuloksiin. (Ollikainen 17.9.1999)

Jaakkolan vuonna 1999 tekemän haastattelututkimuksen mukaan suomalaisten ulkomaalaisasenteet ovat edelleen kielteisempiä kuin vuonna 1987. 1990-luvun lopussa suomalaiset ovat vain vähän suvaitsevaisempia kuin lamavuosina vuosikymmenen alussa. Entistä myönteisemmin maahanmuuttajiin suhtautuvat naiset, kaupunkilaiset, koulutetut sekä aatemaailmaltaan vihreät. Kielteisimpiä ovat nuoret pojat, vanhat miehet, maaseudulla asuvat ja keskustan äänestäjät. Pakolaisten ja ulkomaalaisten työnhakijoiden maahantuloa jyrkimmin vastustavien osuus on Suomessa vähentynyt ja heitä ”yhtä paljon kuin ennenkin” haluavien osuus on kasvanut selvästi vuodesta 1993 vuoteen 1999. Tähän on vaikuttanut mm. työllisyystilanteen parantuminen. (Jaakkola 1999, 27.) Rasistiset asenteet ovat harvinaisempia kuin vuonna 1993. Ulkomaalaisten mukanaan tuomien aidsin, huumeiden ja järjestäytyneen rikollisuuden pelko on kuitenkin yhtä suurta kuin ennenkin. Myös levottomuuksia, mellakoita ja rasismia lisääntymistä pelättiin entistä enemmän. (Jaakkola 1999, 3 –4)

Kosovon pakolaisiin suhtauduttiin vuonna 1999 erittäin myönteisesti. Suomalaiset olivat valmiita ottamaan vastaan Kosovon albaaneja enemmän kuin muita pakolaisia yhteensä koko vuoden aikana. Yli 50 % suomalaisista kannatti vähintään 2000 Kosovon pakolaisen vastaanottamista. Myös avun lähettämiseen paikan päälle suhtauduttiin erittäin myönteisesti. Eri uskontokunnista suomalaiset suhtautuvat kaikkein kielteisemmin muslimeihin. Lähes kaikki Kosovosta tulleet pakolaiset olivat kuitenkin muslimeita. Kosovon pakolaisiin kohdistuviin myönteisiin asenteisiin vaikutti voimakkaasti tiedotusvälineiden uutisointi pakolaisleireistä ja pommituksista. Näyttäisi siis siltä, että pakolaisasenteet voisivat muuttua merkittävästi kun tietoa pakolaisten lähtötilanteesta, hädästä ja avuntarpeesta on saatavilla riittävästi. (Jaakkola 1999, 191 – 192)

3.4 Maahanmuuttajan mahdollisuudet ja tilanne

3.4.1 Työllisyys

Ulkomaalaisten määrä on lisääntynyt ratkaisevasti Suomessa 1990-luvun aikana, kun maahanmuuttajien määrä nopeasti nelinkertaistui. Valtaosa

Suomeen tulleista maahanmuuttajista saapui maahan syvän taloudellisen laman aikana, jolloin suuri osa Suomen kansasta ei voinut hyvin, työttömiäkin oli enimmillään yli 500000. On myös tiedossa, että juuri tänä aikana suomalaisten ulkomaalaisasenteet kiristyivät.

Suurin osa Suomeen tulleista maahanmuuttajista on parhaassa työiässä. Eläkeikäisiä maahanmuuttajista on yleensä vain muutama prosentti, poikkeuksena Ruotsin ja Pohjois-Amerikan kansalaiset, joista suuri osa on tullut viettämään vanhuuden päiviään omaan tai vanhempien synnyinmaahan. Myös entisen Neuvostoliiton alueelta tulleissa paluumuuttajissa on enemmän eläkeikäisiä. (Jaakkola 1991, 35)

Vuonna 1997 Suomessa oli työvoimaan laskettavia ulkomaan kansalaisia 53000 henkilöä, ja heidän työttömyysasteensa oli 47%. Joidenkin pakolaisina maahan muuttaneiden etnisten ryhmien työttömyysaste on huomattavasti korkeampi, jopa 80 – 90%. Maahan muuttaneiden joukossa on paljon erityisosaajia ja avainhenkilöitä. Huomattava osa maahanmuuttajista tuo Suomeen kieli- ja kulttuuritaitojen lisäksi muuta kansainvälistymisessä tarvittavaa osaamista, jota on toistaiseksi hyödynnetty hyvin vähän. Lähtömaa on usein investoinut huomattavaan osaan maahanmuuttajista kasvatus- ja koulutuskustannuksia, jotka voivat hyödyttää Suomea. (Laakkonen 1997, 21 – 22.)

Ruotsalaisten tekemän selvityksen mukaan lähtömaa on investoinut 20 vuotta täyttäneeseen henkilöön kasvatus- ja koulutuskustannuksina keskimäärin 820000 markkaa. Korkeasti koulutettujen ammattiryhmien edustajiin, kuten lääkäreihin investoitu summa on jopa nelinkertainen. Tästä syntyy pääomaa jota voitaisiin hyödyntää entistä tehokkaammin panostamalla kielikoulutukseen ja työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin. Kokemus on osoittanut että työelämään päässyt maahanmuuttaja kykenee luomaan ystävyysuhteita ja sosiaalisia yhteyksiä huomattavasti paremmin kuin työelämän ulkopuolelle jäänyt maahanmuuttaja, jonka yhteydet rajoittuvat usein omaan etniseen ryhmään, suomalaisiin ihmisoikeusaktivisteihin ja eräiden kansalaisjärjestöjen edustajiin sekä kunnan ja valtion virkamiehiin. (Laakkonen 1997, 21 – 22)

Kun työnsaanti on 1990-luvun alkupuolella ollut vaikeaa suomalaiselle, on se epäilemättä sitä myös suomen kieltä heikosti tai ei ollenkaan taitavalle maahanmuuttajalle. Valtaosa maahanmuuttajista on parhaassa työiässä, siitä huolimatta ulkomaalaisten työttömyysaste on huomattavasti korkeampi kuin suomalaisten. Vuonna 1996 yleisintä työttömyys oli irakilaisien (93 %), somalien (86 %) ja iranilaisten (82 %) keskuudessa. (Jaakkola 1997, 233 – 234.) Suomalaiset suhtautuvat kielteisimmin juuri heikoimmin työllistyneisiin ulkomaalaisiin. Samalla maahanmuuttajiksi on hyväksytty mieluiten kansallisuudet, jotka ovat vahvoilla kilpailussa työpaikoista – norjalaiset, englantilaiset ja tanskalaiset. (Ollikainen, 16.9.1999.)

Suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin työnhakijoihin on huomattavasti kielteisempää kuin esimerkiksi ruotsalaisten. Suomalaiset kokevat yleisesti ulkomaalaisten uhkaavan heidän omia työnsaantimahdollisuuksiaan. Taloudellinen lama lisäsi voimakkaasti tämän suuntaisia asenteita. Suomalaisista joka neljäs olisi valmis lähettämään ulkomaalaiset pois Suomesta työllisyystilanteen heikentyessä. (Jaakkola 1994, 63 - 65)

Suomessa, kuten muissakin maissa esiintyy etnistä työsyrijintää. Tämän ehkäisemiseksi tarvitaan työelämän osapuolten aktiivisuutta, valitettavan usein tähän ei ole halua. On esimerkkejä joissa työnantaja ja henkilökunta haluavat tietoisesti pitää työyhteisönsä monokulttuurisena. Etninen työsyrijintä on rikos silloin kun maahanmuuttaja täyttäisi työtehtävissä vaadittavat ammatilliset ja kielelliset valmiudet. (Laakkonen 1997, 22)

Kahtiajakautuneita työmarkkinoita (the dual labour market) koskevan teorian lähtökohtana on oletamus työmarkkinoiden koostuminen kahdesta jyrkästi erillään olevasta osasta, primaari- ja sekundaarityömarkkinoista. Primaarityömarkkinoille on ominaista korkea palkkataso, hyvät etenemismahdollisuudet, työsuhteen pysyvyys ja mahdollisuus vaikuttaa omaan työhön. Sekundaarityömarkkinoille ominaista on alhaiset palkat, töiden kausiluonteisuus ja heikot vaikuttamismahdollisuudet omaan työympäristöön ja työn sisältöön. Siirtolaiset sijoittuvat yleensä sekundaarityömarkkinoille. (Jaakkola 1991, 11)

Enemmistö suomalaisista asuu Etelä-Suomessa, vastaavasti maahanmuuttajista kaksi kolmasosaa asuu Uudellamaalla, enemmistö pääkaupunki-seudulla. Maahanmuuttajien työmarkkinat painottuvat hotelli- ja ravintola-alalle, etnisiin ravintoloihin, kiinteistöhuoltoon, terveydenhoitoon ja pieneltä osin myös teollisuustyöhön ja kuljetusalalle. Maahanmuuttajia on tukityöllistetty kolmannelle sektorille, kuntiin ja valtiolle. (Laakkonen 1997, 21 – 22)

Ulkomaan kansalaisella täytyy olla työlupa voidakseen työskennellä Suomessa. Työlupa on haettava ennen maahan saapumista ja sen myöntämisen edellytyksenä on itse hankittu työpaikka. Kolme neljäsosaa Suomessa asuvista ulkomailla syntyneistä on kuitenkin Suomen kansalaisia eivätkä he tarvitse työlupaa. Vuodesta 1954 myös muut pohjoismaalaiset ovat voineet työskennellä suomessa ilman työlupaa. (Jaakkola 1991)

Vuonna 1987 suomalaisista 15 % oli täysin ja 31 % jokseenkin samaa mieltä väitteen ”ulkomaalaiset tulevat maahamme vain käyttämään sosiaalietuuk-siamme” kanssa. Rekisteritiedot kuitenkin osoittavat että enemmistö työvoi-maan kuuluvista ulkomaalaisista tekee ansiotyötä. Ulkomaalaisten keskuudessa on vähemmän työtä tekeviä mm. sen vuoksi, että heidän keskuudessaan on enemmän lapsiperheitä ja kotitaloustyötä tekeviä. Ulkomaalaisten ja suomalais-ten miesten työhön osallistumisessa ei ole suuria eroja, ulkomaalaisten naiset sen sijaan ovat ansiotyössä kodin ulkopuolella harvemmin kuin suomalaiset naiset. Ulkomaalaisperheiden miehet ovat useammin koululaisia tai opiskelijoita kuin suomalaiset miehet, valtaosa afrikkalaisista ja aasialaisista miehistä on opiskelijoita. (Jaakkola 1991, 50)

Suuri osa Suomessa asuvista maahanmuuttajista elää toimeentulotuen varassa. Myös muun väestön piirissä pitkäaikaistyöttömyys ja työsuhteiden lyhytaikaisuus on vaikuttanut väestön hyvinvointia heikentävästi. Taloudellisista resursseista on tullut nykyajan Suomessa keskeinen väline kansalaisuuden takaamiseksi. Köyhyys ja taloudellisten resurssien puute estävät kansalaisuuden toteutumisen, mikä merkitsee syrjäytymistä yhteiskunnan tavanomaisista elämäntavoista. Huono-osaisiin on aina suhtauduttu kielteisesti, ja taloudellisesti niukkoina aikoina kielteisyys näyttää voimistuvan. Erityisen

kohtalokasta tämä voi olla maahanmuuttajalle, joka joutuu kantamaan sekä ulkomaalaisuudesta että huono-osaisuudesta johtuvan taakan. Huono-osaisia pidetään yleisesti ”kunniattomina”, laiskoina järjestelmän hyväksikäyttäjinä. Tosin yhtenäistä näkemystä toimeentuloasiakkaista ei ole olemassa, vaan toisaalta ihmiset ajattelevat, että toimeentuloasiakkaat ovat todella avun tarpeessa, toisaalta heitä herkästi epäillään vilpillisestä tuen hyväksikäytöstä. Maahanmuuttajan kohdalla tätä vilpillistä järjestelmän hyväksikäyttöä saatetaan epäillä muita toimeentuloasiakkaita useammin. (Salavuo 1996, 201 – 204)

1970-luvulta 1990-luvulle ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden määrä on kasvanut rajusti. Vuonna 1968 suomalaisissa korkeakouluissa opiskeli 8 afrikkalaista, vuonna 1989 heitä oli 265. Myös aasialaisten osuus on kymmenkertaistunut tässä ajassa. Kaksi kolmasosa ulkomaalaisista korkeakouluopiskelijoista on miehiä, erityisesti afrikkalaisten ja aasialaisten keskuudessa lähes kaikki opiskelijat ovat miehiä, naiset taas ovat enemmistönä eurooppalaisista opiskelijoista. Valtaosa korkeakoulututkintoon tähtäävistä ulkomaalaisista opiskelee pääkaupunkiseudulla. Yli puolet ”varsinaisista” ulkomaalaisista korkeakouluopiskelijoista on kirjoilla Helsingin yliopistossa (45%) ja Teknillisessä korkeakoulussa (10%). Runsas kolmasosa ulkomaalaisista opiskelee humanistisia aineita, joka viides teknillisiä aineita. Matemaattis-luonnontieteellisten ja yhteiskuntatieteiden opiskelu on harvinaisempaa. Eri maanosista tulijoiden välillä on eroja opiskeluaineen valinnassa Eurooppalaisista valtaosa opiskelee humanistisia aineita, afrikkalaisista joka neljäs opiskelee teknillisessä korkeakoulussa. (Jaakkola 1991, 52 – 53)

Opiskelu tai kotitaloustyö eivät aina ole vapaaehtoisia valintoja ulkomaalaisten keskuudessa. Vuonna 1985 puolet kotitaloustyötä tekevästä ja kolmasosa opiskelijoista olisi mieluummin ollut ansiotyössä. Sekä suomalaisten että ulkomaalaisten työllisyystilanne on paras pääkaupunkiseudulla, Uudellamaalla ja Ahvenanmaalla. Lähes kaikilla muilla alueilla ulkomaan kansalaiset ovat valtaosin työttömiä. Kansallisuusryhmien välillä on työllisydessä suuria eroja: Itäaasialaisista valtaosa on ansiotyössä, Entisen Neuvostoliiton kansalaisten keskuudessa työttömyys on keskimääräistä yleisempää. Afrikkalaisten ja eteläaasialaisten työllisyystilanne näyttää parantuneen hieman, mutta on

edelleen kantaväestöä yleisempää. Ulkomaalaisten naisten työnsaanti-
mahdollisuudet Suomessa ovat huomattavasti heikommät kuin miesten.
(Jaakkola 1991, 54 – 59)

3.4.2 Perhesuhteet

Suomessa asuvien ulkomaalaisten sukupuolijakauma on kokonaisuudessaan
erittäin tasainen, noin puolet miehiä ja puolet naisia. Kansallisuusryhmien välillä
on kuitenkin eroja: Suuri osa afrikkalaisista, etelä- ja länsieurooppalaisista ja
briteistä on miehiä. Naiset taas ovat enemmistönä entisen Neuvostoliiton
alueelta tulijoissa, filippiiniläisissä ja thaimaalaisissa. (Jaakkola 1991, 35)

Eri kansallisuusryhmistä entisen Neuvostoliiton alueelta ja muualta Itä-
Euroopasta tulleiden keskuudessa on poikkeuksellisen vähän naimattomia.
Avioituminen näyttääkin olevan näiden alueiden naisten keskeinen
maahanmuuton syy. Heistä lähes kaikki ovat naimisissa suomalaisen miehen
kanssa. Seka-avioliitot ovat muutenkin Suomessa asuvien ulkomaalaisten
keskuudessa erittäin yleisiä: 82 % naimisissa olevista ulkomaalaisista on
naimisissa suomalaisten kanssa. Erityisen yleistä avioituminen suomalaisen
kanssa on eteläeurooppalaisten keskuudessa. Myös lähes kaikki naimisissa
olevat afrikkalaiset ja länsieurooppalaiset miehet ovat naimisissa suomalaisen
kanssa. Toisaalta avioituminen ei esimerkiksi afrikkalaisten keskuudessa ole
keskeinen maahanmuuton syy, heistä suuri osa on tullut Suomeen
opiskelemaan. Pakolaisten keskuudessa seka-avioliitot ovat harvinaisempia,
esimerkiksi chileläisiä ja vietnamilaisia on tullut maahan enimmäkseen
pakolaiskiintiön puitteissa kokonaisina perheinä. (Jaakkola 1991, 36 – 39)

Ulkomaalais- ja suomalaisperheistä lähes yhtä suuri osuus on lapsiperheitä.
Avoparit joilla on lapsia ovat yleisempiä ulkomaalaisten keskuudessa.
Lapsettomia aviopareja on eniten Pohjois-Amerikasta ja entisen Neuvostoliiton
alueelta tulleiden keskuudessa. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että näissä
ryhmissä on eniten eläkeikäisiä, joiden lapset ovat jo muuttaneet pois kotoa.
Ulkomaalaiset ovat harvemmin yksinhuoltajia kuin suomalaiset, vain entisen
Neuvostoliiton alueilta tulleiden keskuudessa on yhtä paljon

yksinhuoltajaperheitä kuin suomalaisten keskuudessa. Ulkomaalaisperheissä on yhtä paljon lapsia kuin suomalaisperheissä. Perheeseen kuuluu ulkomaalaisilla usein myös sukulaisia, kuten isovanhempia. Suomen ulkomaalaisten keskuudessa avioerot ovat keskimäärin yhtä yleisiä kuin kantaväestöllä. (Jaakkola 1991, 40-43)

3.4.3 Tasapainoilu oman ja uuden kulttuurin välillä

Liebkindin (1996) mukaan siirtolaisuus itsessään ei uhkaa henkistä hyvinvointia, mutta tiettyjen olosuhteiden vallitessa mielenterveyshäiriöiden riski kasvaa. Tällaisia tekijöitä ovat mm. henkilökohtaisen sosio-ekonomisen statuksen jyrkkä lasku, kielitaidon puute, ero muista perheenjäsenistä ja muista saman kulttuuritaustan omaavista henkilöistä, ympäröivän uuden yhteiskunnan vihamielinen asenne ja maahanmuuttajan ikä. Teini-ikäiset ja vanhukset kokevat siirtolaisuuden muita ikäryhmiä rankempana kokemuksena. Pakolaiset täyttävät usein edellä mainittuja kriteerejä. Tutkimusten mukaan ongelmat ilmenevät yleisimmin noin vuoden päästä maahan muutosta. (Liebkind 1996, 32 – 33)

Useat tutkimukset korostavat oman etnisen ryhmän tuen merkitystä stressiltä ja mielenterveysongelmilta suojaavana tekijänä. Suomessa ruvettiin haja-asuttamaan pakolaisia eri kuntiin ympäri maata vuonna 1987, vaikka esimerkiksi muissa pohjoismaissa oli jo osittain luovuttu haja-asutuspolitiikasta sen haitallisuuden vuoksi. Pakolaisten haja-asuttamisella on haluttu välttää ns. ”ghettojen” muodostumista, sen on ajateltu helpottavan pakolaisten integroitumista ympäröivään yhteiskuntaan. Haja-asuttamisella on myös pyritty torjumaan valtaväestön pelkoja siitä että he ”hukkuvat pakolaisten tulvaan”. Näin uskottiin vähennettävän myös rasismia ja muukalaisvihaa. On kuitenkin osoitettu että mitä korkeampi osuus tietyn paikkakunnan väestöstä kuuluu etnisiin vähemmistöihin, sitä vähemmän ennakkoluuloja heihin kohdistuu. Tässä valossa haja-asutuspolitiikka saattaa jopa lisätä muukalaisvihamielisyyttä. Haja-asutetut pakolaiset eivät ole kyenneet säilyttämään omaa kulttuuriaan vaan ovat sulautuneet valtakulttuuriin. Syynä tähän on se, että sijoitetut pakolaisryhmät ovat olleet liian pieniä säilyttääkseen kulttuurinsa. (Liebkind 1994, 34 – 36)

4 RASISMIN EHKÄISY JA SUVAITSEVAISUUDEN EDISTÄMINEN

4.1 Muukalaisvihamielisyyden taustaa

Liebkindin (1994) mukaan ennakkoluulot ja syrjintä heijastavat koko yhteiskunnan arvoja. Syrjintään, rasismiin ja muukalaisvihaan vaikuttaa ryhmän käsitys itsestään. Liebkind jakaa enemmistön ja vähemmistön neljään ryhmään näiden kansallisen itsetunnon perusteella. Epävarma enemmistö käyttää korostunutta kansallistunnetta ja vähemmistöjen syrjintää puolustaakseen omaa valta-asemaansa, jonka he kokevat olevan uhattuna. Ryhmän jäsenet samastuvat voimakkaasti omaan ryhmäänsä, välttävät itsensä vertailua vähemmistöön eivätkä helposti suvaitse itsestään poikkeavia ryhmiä. Varma enemmistö ei koe asemaansa uhatuksi ja sillä on varaa ottaa vähemmistön tarpeet huomioon ja pitää vähemmistöjen vaatimuksia oikeutettuina. Ryhmän jäsenet samastuvat ryhmäänsä kohtalaisen voimakkaasti, mutta ovat suvaitsevaisia muita ryhmiä kohtaan ja suvaitsevat muiden ryhmien olemassaolon. Epävarma vähemmistö vertaa itseään enemmistöön kaikin tavoin. Enemmistö on tavoiteltava normi, epävarman vähemmistön jäsenet häpeävät omaa ryhmäänsä. Jäsenet samastuvat voimakkaasti enemmistöön. Varma vähemmistö korostaa erilaisuutensa arvokkaita puolia ja on varma oman kulttuurinsa hyvydestä. Jäsenet samastuvat voimakkaasti omaan ryhmäänsä. (Liebkind 1996, 200)

Suomalaisten muukalaisvihamielisyydelle on etsitty syitä mm. historiasta, suomalaiset ovat olleet itsenäisenä valtiona vasta suhteellisen lyhyen ajan. Kansallinen itsetunto on tällaisessa asemassa tärkeä voimavara, mutta nationalismin äärimuodot ovat vaarallisia varsinkin maassa asuville vähemmistöille. Suomalaiset ovat perinteisesti olleet epävarma enemmistö suhteessaan vähemmistöihin. Toisaalta esimerkiksi suhteessa muuhun Eurooppaan, suomalaiset on helppo mieltää epävarmaksi vähemmistöksi. (Liebkind 1996, 199 – 203)

Euroopan neuvoston parlamenttikokous luetteli jo vuonna 1983 ulkomaalaisasenteisiin vaikuttavia syytöksiä, joita Suomessakin usein kuulee. Samalla

kokous tuomitsi nämä syytökset epäoikeudenmukaisiksi ja muukalaisvihaa lietsoviksi (suositus n:o 698):

1. Taloudelliset syytökset: Ulkomaalaisten väitetään vievän omilta kansalaisilta työpaikkoja.
2. Sosiaaliset syytökset: Ulkomaalaisia syytetään sellaisten sosiaalisten etuisuuksien saamisesta jotka kuuluisivat oman maan kansalaisille.
3. Moraaliset syytökset: Ulkomaalaisia syytetään väkivallan ja rikollisuuden lisääntymisestä
4. Koulutukselliset syytökset: Ulkomaalaisten lasten väitetään estävän normaalin koulutyön etenemisen. (Liebkind 1996, 202)

4.2 Moderni oikeistoradikalismi

Yhteiskunnassa viime vuosikymmeninä tapahtuneet muutokset, kuten talouskasvun hidastuminen, sosiaalinen syrjäytyminen, työttömyys ja politiikan uskottavuuden romahtaminen ovat muodostaneet otollisen maaperän erilaisten äärioikeistolaisten liikkeiden synnylle. Nykyiset äärioikeistolaiset liikkeet vetoavat etenkin nuoriin miespuolisiin henkilöihin myös Suomessa. Skinheadit ovat muodostaneet oikeistoradikalismin julkiset kasvot. (Jokisalo 2000)

Skinhead-liikkeen juuret ovat brittiläisessä työväenluokassa. Liike sai alkunsa 1960-luvulla ja 1970-luvulla se voimistui punk-kulttuurin myötä. Liike levisi nopeasti mm. Saksaan, Ranskaan, Espanjaan ja Pohjoismaihin. Suomalaisten äärioikeistolaisten skinhead-ryhmien ideologialle on ominaista avoin suvaitsemattomuus, poliittinen rasismi sekä näkemys ongelmien ratkaisemisesta väkivallan avulla. Suomessa skinheadien vihamielisyys on kohdistunut etenkin vietnamilaisiin ja somaleihin, mutta myös seksuaalisesti poikkeaviin ja vammaisiin. Tunnetuimpia tapauksia on joensuulaisen skinhead-ryhmän rasistinen väkivalta, joka johti ulkomaalaisen koripalloilijan poistumiseen maasta. (Jokisalo 2000)

Toinen modernin oikeistoradikalismin muoto on elintaso- eli hyvinvointinationalismi. Tämän suuntauksen edustajat vihaavat yhteiskunnasta pudonneita ”sosiaalitapauksia” ja ulkomaalaisia. (Emt.) Tähänastiset tutkimukset ovat

osoittaneet (mm. Jaakkola 1994) että korkeammin koulutettu väestö suhtautuu myönteisemmin ulkomaalaisiin. Hyvinvointinationalismi näyttää kuitenkin yleistyvän juuri korkeasti koulutettujen, ammatillisesti menestyneiden nuorten keskuudessa.

4.3 Valtionhallinnon toimenpiteet

Helmikuussa 1997 hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätös hallinnon toimenpiteistä suvaitsevaisuuden lisäämiseksi ja rasismien ehkäisemiseksi. Päätöksen tavoitteena on edistää hyvää hallintoa madaltamalla rasistisiin tekoihin puuttumisen kynnystä ja mm. käsittelemällä etnisiä kysymyksiä työllistämisen-, koulutus- ja julkaisutoiminnassa. Päätös koskee kaikkia ministeriöitä ja niiden alaista hallintoa. Lisäksi päätöksessä on osoitettu erityistoimenpiteitä ulkoasiain-, sisäisain, opetus-, kauppa- ja teollisuus-, sosiaali- ja terveys-, työ- sekä ympäristöministeriölle. (Valtioneuvoston periaatepäätös 1997)

Kaikkia ministeriöitä koskevissa toimenpiteissä viranomaisia veloitetaan puuttumaan rasistiseen syrjintään, joka on virallisen syytteen alainen rikos. Syytteen nostaminen ei edellytä asianomistajan syytepyyntöä tai ilmoitusta. Viranomaisilta edellytetään Suomen perustuslakiin vuonna 1995 kirjatun syrjintäkiellon toimeenpanon tehostamista. Lisäksi viranomaisten on huolehdittava siitä, että hyvän hallinnon periaatteet toteutuvat myös maahanmuuttaja-asiakkaiden kohdalla riittävän neuvonnan, asiakaslähtöisyyden ja päätösten perusteluiden muodossa. (Emt.)

Ministeriöiden tulee sisällyttää etniset kysymykset ja maahanmuuttaja-asiat henkilökuntansa koulutukseen ja aiheita tulee käsitellä esimerkiksi henkilöstökoulutuksessa, neuvottelu- ja teemapäivillä. Viranomaisten tulee myös osoittaa hyvää esimerkkiä työllistämällä etnisiin vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä ministeriöihin ja muihin viranomaisiin. Lisäksi etnisiä kysymyksiä tulee käsitellä kattavasti ministeriöiden ulkoisessa ja sisäisessä viestinnässä, sekä maahanmuuttajiin liittyvää tilastointia ja tutkimusta tulee kehittää. (Emt.)

Opetusministeriölle osoitetuissa erityistoimenpiteissä huomion kohteena ovat opetus ja kulttuuripolitiikka. Opettajien peruskoulutukseen sisällytetään kulttuurien välisen kasvatuksen osa-alue ja opettajille sekä rehtoreille järjestetään täydennyskoulutusta etnisiin suhteisiin, suvaitsevaisuuteen ja maahanmuuttajien opetukseen liittyvissä kysymyksissä. Koulujen opetusohjelmia uudistettaessa varmistetaan, että rasismien ehkäisyä ja suvaitsevaisuuden edistämistä korostetaan entistä enemmän. Maahanmuuttajien äidinkielen opetukseen tulee varata enemmän resursseja, jotta oikeus oman kulttuurin säilyttämiseen mahdollistuu. (Emt.)

Kulttuuripoliittisissa toimenpiteissä opetusministeriö ottaa suvaitsevaisuuden edistämisen yhdeksi kriteerikseen myöntäessään valtionavustuksia liikunnan, kulttuurin ja nuorisotoimen aloilla. Vähemmistökulttuuria edustavien ryhmien toimintaa ja suvaitsevaisuutta lisäävää kansalaistoimintaa tuetaan seuraavin periaattein:

- 1) Vähemmistökulttuuriryhmiksi katsotaan etniset ja kielelliset vähemmistöt, pakolaiset ja maahanmuuttajat.
- 2) Tukea myönnetään vähemmistökulttuuria edustavien ryhmien oman kulttuurin säilyttämiseen.
- 3) Avustuspolitiikan tarkoituksena on vahvistaa vähemmistöryhmien myönteistä sopeutumista yhteiskuntaan ja vahvistaa valtaväestön myönteistä suhtautumista vähemmistökulttuuriryhmiin. (Emt.)

4.4 Liikuntalaki

Liikuntalaissa suvaitsevaisuus ja monikulttuurisuus on kirjattu osaksi lain arvoperustaa. Lain yhtenä tarkoituksena on edistää suvaitsevaisuutta ja monikulttuurisuutta. Sen perusteluissa todetaan, että oikeus liikuntaan tulee nähdä kansalaisten peruspalveluna, johon jokaisella on oikeus osallistua omista lähtökohdistaan. Osalle väestöä tämä on mahdollista vain yhteiskunnan tuen turvin. Uudessa laissa on myös käsite kansalaiset korvattu väestöllä. Väestöön sisältyvät myös ne maahanmuuttajat, joilla ei ole Suomen kansalaisuutta.

(HE 236 / 1997, 10)

4.5 Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta

Kotouttamislaki astui voimaan 1.5.1999. Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, jonka tavoitteena on osallistua työelämään ja yhteiskunnan muuhun toimintaan. Kotouttamisella tarkoitetaan niitä viranomaisten järjestämiä toimenpiteitä, joilla maahanmuuttajan valmiuksia yhteiskunnassa toimimiseen edistetään. Kotouttamislain tavoitteena on edistää Suomeen tulevien maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista. Suomeen muuttaville ulkomaalaisille tehdään kotouttamislain mukaiset kotoutumissuunnitelmat. Ne edellyttävät maahanmuuttajaa osallistumaan kunnan järjestämään suomen tai ruotsin kielen opiskeluun ja aktiiviseen työnhakuun toimeentulon vastineeksi. Kunta on velvoitettu järjestämään maahanmuuttajalle kieliopetusta, opintojen ja ammattitaidon täydennystä sekä mahdollisuuden perehtyä uuden asuinmaan yhteiskunnalliseen toimintaan. Omaehtoista koulutusta maahanmuuttaja voi hankkia myös kansalaisjärjestöissä, esim. liikunta- tai urheiluseurassa toimimalla. (HE 66/1998)

4.6 Kansainväliset sopimukset rasismien ehkäisemiseksi

Kansainvälisiä sopimuksia rasismien ehkäisemiseksi ovat sellaiset ihmisoikeussopimukset joissa valtiot sitoutuvat turvaamaan oikeudenkäyttöpiirissään oleville ihmisille joitakin erityisen tärkeitä oikeuksia. Näiden sopimusten noudattaminen perustuu "pacta sunt servanda –velvoitteeseen" ("sopimukset on pidettävä"), jokaisen kansainväliseen yhteistyöhön osallistuvan maan on kunnioitettava näitä sitoumuksia. Suomen solmimista kansainvälisistä sopimuksista merkittävimmät on valmisteltu Yhdistyneissä Kansakunnissa, Euroopan neuvostossa ja Kansainvälisessä työjärjestössä ILO:ssa. (Scheinin 1998, 6-9.)

Ihmisoikeuksien kansainvälisen säätelyn lähtökohtana pidetään Yhdistyneiden Kansakuntien perustamista vuonna 1945 ja järjestön Ihmisoikeuksien yleismaailmallista julistusta vuodelta 1948. Eurooppalaisista asiakirjoista

tärkeimpiä ovat vuonna 1953 voimaan astunut Euroopan ihmisoikeussopimus, joka on yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, sekä Kansainvälisessä työjärjestössä ILO:ssa hyväksytty yleissopimus numero 169. (Emt.)

4.7 Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleiskokous hyväksyi 10.12.1948 yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen. Tuolloin YK:n jäsenvaltioita oli 58, kun niitä nykyisin on 158. Ihmisoikeusjulistuksessa kaikki ihmiset todetaan arvoltaan tasavertaisiksi ja vapaiksi, ja kaikille kuuluvat yhtäläiset perusoikeudet rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään katsomatta. Julistuksen lähtökohdat olivat läntiset, mutta tekstiä ei ole myöhemmin muutettu vaan järjestön uudet jäsenvaltiot ovat hyväksyneet tekstin osana YK:n keskeistä perintöä. Nykyisin yli 50-vuotias ihmisoikeusjulistus katsotaan edelleen ajankohtaiseksi, ja monet nuoret valtiot ovat liittäneet sen osaksi perustuslakiaan. (Virta, 1998)

4.8 Esimerkkejä rasismiin vastaisista kampanjoista

4.8.1 Suvaitsevaan Suomeen

Pakolais- ja siirtolaisasiain neuvottelukunta (PAKSI) käynnisti hyviä etnisiä suhteita ja suvaitsevaisuutta edistävän toimintaohjelman rakentamisen vuonna 1993 sen jälkeen, kun Euroopan neuvoston valtionpäämiehet olivat linjanneet suuntaviivat Wienin huippukokouksessa rasismia ehkäisevän toiminnan tukemiselle. Huippukokouksen hyväksymän tavoiteohjelman jälkeen PAKSI:n tiedotusosasto laati EN:n suositusten mukaisen toimintaohjelman suvaitsevaisuuden edistämiseksi nimellä Suvaitsevaan Suomeen. Kampanja käynnistyi vuonna 1995, ja sen rahoittivat työ-, sosiaali- ja terveys-, opetus- ja sisäasiainministeriöt. Kampanjan kolmen toimintavuoden aikana tuettiin kansalaisjärjestöjen ja yksityisten ihmisten tai yritysten ideoimaa suvaitsevaisuutta edistävää toimintaa. Lisäksi kampanjassa työskenteli

projektikoordinaattori, ja aiheesta järjestettiin seminaareja eri ammattiryhmille. Suvaitsevaisuusteemaa tuotiin esille myös mm. MoniTori –lehdessä.

Suvaitsevaan Suomeen kampanjassa oli liikuntajärjestöistä mukana Suomen Painiliitto ”Molski monikulttuurisuuden kohtaauspaikkana” –hankkeella. (Rantala 1997, 7 – 8.) Painiliiton projektin tavoitteena oli tukea niitä painiseuroja joiden toimintaan oli hakeutunut maahanmuuttajia. Lisäksi tavoitteena oli nostaa esiin maahanmuuttajuuden positiivisia puolia ja toimia esimerkkinä arkisesta kulttuurien kohtaamisesta. Aktiivisena projektin toimijana oli Suomeen muuttanut huippupainija, joka oli kokenut painiseuraan hakeutumisen avaintekijäksi omalle sopeutumiselleen. (Helenius 1997, 101 – 102)

Kolmen kampanjavuoden aikana Suvaitsevaan Suomeen projekti tuki taloudellisesti yhteensä 124 hanketta, joista huomattava osa oli maahanmuuttajien itsensä organisoimia. Rahoitettavat hankkeet olivat elämän eri aloihin, kuten kulttuuriin, teatteriin, tanssiin, kuvataiteisiin, kirjallisuuteen, liikuntaan, musiikkiin, koulutukseen ja tutkimukseen liittyviä. Tukea myönnettiin kansalaisjärjestöjen lisäksi myös julkisen hallinnon hankkeille. Kampanjan aikana havaittiin maahanmuuttajien aktivoituneen, ja heidän yhdistystoimintansa saaneen vakiintuneempia muotoja. Projektin aikana löydettiin myös uusia keinoja ja toiminnan muotoja tavoittaa muitakin ihmisiä kuin niitä, jotka ammatikseen hoitavat maahanmuuttajien asioita. (Rantala 1997, 10 – 12)

4.8.2 Kaikki erilaisia - Kaikki samanarvoisia

Vuonna 1995 toteutettiin lähes kaikissa Euroopan neuvoston jäsenmaissa rasismien, muukalaisvihan, antisemitismin ja suvaitsemattomuuden vastainen nuorisokampanja, joka tunnetaan nimellä Kaikki erilaisia – Kaikki samanarvoisia. Suomessa kampanjaa koordinoi ja toteutti Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi, joka myös jakoi opetusministeriön myöntämää tukea nuorisjärjestöjen suvaitsevaisuushankkeille. Kampanja on jäänyt monille mieleen mustavalkoisesta logostaan, joka levisi erikielisinä versioina ympäri Eurooppaa. Allianssin kampanja kesti vuosien 1995 – 1996 välisen ajan, jonka jälkeen

Allianssi on jatkanut toimintaa maahanmuuttajakysymysten ja monikulttuurisuusteeman merkeissä. (Rantala 1997, 9)

Kampanjavuosien aikana Allianssi on tukenut yli sataa paikallista rasismia vastustavaa hanketta. Allianssin suvaitsevaisuustoiminnan painopistealueita ovat maahanmuuttajanuorten parissa työskentelevien koulutus ja toiminnan jatkuvuus. Allianssin rooli nuorisjärjestöjen katto-organisaationa on järjestää koulutusta sekä keskustelufoorumeja ja avata yhteiskunnan ovia maahanmuuttajanuorille. (Kaikki erilaisia – kaikki samanarvoisia 1997,4)

4.8.3 Minun Suomi

YK-liitto toteutti yhteistyössä useiden kansalaisjärjestöjen kanssa kampanjan ihmisoikeuksien ja suvaitsevaisuuden puolesta syksyllä 1998. Kampanja oli osa ihmisoikeuksien julistuksen 50-vuotisjuhlaa ja kampanjan kesto-aika YK:n päivästä ihmisoikeuksien päivään. Minun Suomi -vetoomuksen monikulttuurisen ja moniarvoisen Suomen puolesta allekirjoitti 75000 ihmistä, joista yli 16000 internetin välityksellä. Minun Suomi uudisti suomalaista nimienkeruuperinnettä ollen ensimmäinen laaja suomalainen vetoomus verkossa. Vetoomusta kerättiin myös perinteisenä paperiversiona erilaisissa tapahtumissa ympäri Suomen. Kampanjan tukijoina olivat opetus- ja työministeriöt sekä yhteistyöyritykset. Sitä vahvisti myös useiden tunnettujen julkisuuden henkilöiden mukanaolo.

5 SUOMALAISEN LIIKUNTAKULTTUURIN ERITYISPIIRTEET

Useissa yhteyksissä on todettu, että liikunnalla ja urheilulla on merkitystä sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Liikunta on merkityksellinen ihmisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Säännöllisen liikuntaharrastuksen etuja ovat mm. terveyden ja vireyden ylläpitäminen sekä ennen aikaisen vanhenemisen ehkäiseminen. Liikunnan avulla on mahdollista kehittää omia henkilökohtaisia kykyjä sekä tyydyttää pätemisen tarvetta.

Yhteiskunnan näkökulmasta tarkasteltuna organisoitu liikuntatoiminta tarjoaa yhteiskunnalle välineen, jolla sopeutetaan ja sosiaalistetaan yksilöt yhteiskunnan jäseniksi. Liikunta tarjoaa mielekkään ja aktiivisen tavan viettää vapaa-aikaa. Näin se ehkäisee passiivisuuden ja toimettomuuden aikaansaamia sosiaalisia ongelmia. Liikunnan avulla saavutetut terveysvaikutukset ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä säästettyjen terveydenhoitokustannusten muodossa. (Koski 1994, 97 – 102)

5.1 Muuttuva liikuntakulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa

Nykyistä liikuntakulttuurin tilaa on kuvattu muun muassa eriytyneeksi, pirstoutuneeksi ja postmoderniksi. Kuvaavaa liikuntakulttuurille nykyaikana on esimerkiksi toimintojen määrällinen ja sisällöllinen lisääntyminen, tavoitteiden monipuolistuminen, järjestöjohtoisuuden purkautuminen, järjestöjen ulkopuolisen liikunnan sekä kansainvälisten kontaktien lisääntyminen. Liikuntakulttuurin muutoskaudet Itkonen (1997) esittää seuraavasti: 1. Järjestökulttuurin kausi vuosisadan vaihteesta 1930-luvulle, 2. Harrastuksellis-kilpailullinen kausi 1930-luvulta 1960-luvulle, 3. Kilpailullis-valmennuksellinen kausi 1960-luvulta 1980-luvulle, 4. Eriytyneen toiminnan kausi 1980-luvulta nykypäivään. (Itkonen 1997, 47 – 48)

Järjestökulttuurin kaudella urheiluseuratoiminta oli kiinteästi sidoksissa muuhun järjestökulttuuriin. Liikunnan asema osana muuta kulttuuria oli vahva. Liikunnallisissa ponnistuksissa saattoi osoittaa työväenluokan kulttuurin arvostamaa fyysistä voimaa. Lisäksi voimistelulla oli symbolinen merkityksensä. Joukkuevoimistelussa yksilö osoitti kuuluvansa joukkoon ja pystyvänsä kurinalaiseen toimintaan. Lisäksi urheilu edusti ”hyvää elämää”. (Itkonen 1992, 108 – 110)

Harrastuksellis-kilpailullisella kaudella urheilu irtautui suhteellisen itsenäiseksi alueekseen, jossa kilpailemisella oli keskeinen asema. Tällä kaudella luotiin maamme kilpaurheilun perusta. (Emt.)

Kilpailullis-valmennuksellisella kaudella valmennus ja sen taustalla tieteellinen tutkimus alkoivat ohjata urheilun valmennusprosessia. Kautta luonnehtivat suunnitelmallisuus, lajinomaisuus, sekä ympärivuotinen harjoittelu. Lisääntyvä valmennustieto merkitsi toimintojen uudelleen organisoimista. Urheilujärjestöt loivat omat ohjaaja- ja valmentajakoulutusjärjestelmänsä. (Emt.)

Eriytyneen toiminnan kausi asettaa omat haasteensa urheiluseuroille. Nopeasti kasvava lajitarjonta ja yhä eksoottisemmat uudet liikuntamuodot ovat muuttaneet tilannetta. Kaikki uudet ryhmät eivät myöskään toimi perinteisen kilpailullisesti suuntautuneen seuran tavoin. Lisäksi myös seuroilta odotetaan liikuntapalveluja joiden käyttäjien suuri joukko ei ole valmis sitoutumaan toiminnan järjestämiseen ja seuratoiminnan organisointiin. (Emt.)

5.2 Liikunta sosiaalisena ilmiönä

Liikuntaa voidaan tarkastella ainakin kolmella tasolla: 1. biologis-fysikaalisena ilmiönä, 2. yksilön käyttäytymisen ilmiönä ja 3. yhteiskunnallisena, yhteisötason ilmiönä. (Telama, Vuolle ja Laakso 1986, 17.) Tässä tutkimuksessa merkittävintä näistä on liikunta yhteisötason yhteiskunnallisena ilmiönä.

Biologis-fysikaalisena ilmiönä liikunnassa kiinnitetään huomiota liikkeisiin ja niiden mekaniikkaan tai niiden yhteydessä ilmentyviin elintoimintoihin ja niiden muutoksiin. Tarkastelutapa on luonnontieteellinen. Liikuntaa tarkastellaan objektiivisesti ulkoapäin ja oleellista on se, miten ihminen liikkuu, ei se miten hän kokee liikkuvansa. (Telama ym. 1986, 17)

Liikunnassa yksilötason ilmiönä oleellista on se, mikä merkitys liikunnalla on yksilön tietoisuudessa, hänen toiminnoissaan ja tavoitteissaan ja se, miten hän liikunnan kokee. Keskeinen käsite tällöin on liikunnan harrastus, jolla tarkoitetaan lähinnä vapaa-aikana tapahtuvaa mielenkiintoon perustuvaa fyysistä aktiivisuutta. (Emt. 17-18)

Yhteiskunnan kehittyessä on syntynyt harrastuksenomaisenomaista vapaa-ajan liikuntaa ja sen erilaisia muotoja säätelemään tapa- ja normijärjestelmiä, jotka

kunkin kulttuurin heijastamalla tavalla vastaavat yksilön liikuntakäyttäytymisen tavoitteita, tarpeita ja motiiveja. Liikunnan yhteisötason ilmiöistä näkyvin on nykyaikainen kilpaurheilu, jolla tarkoitetaan tarkkojen sääntöjen ja normien säätelemää, organisoitunutta liikuntatoimintaa, jossa keskeistä on sen harjoittaminen toimintaan erikoistuneissa organisaatioissa. (Emt. 18)

5.3 Liikuntaseurojen toiminta

Suomessa on yli 6700 liikuntaseuraa, joiden toimintaan osallistuu harrastajina, valmentajina, ohjaajina, huoltajina ja muina vapaaehtoisen seuratyön tekijöinä yli miljoona suomalaista lasta, nuorta ja aikuista. Lapsista reilu kolmannes on mukana seurojen järjestämässä liikunnassa ja aikuisistakin useampi kuin joka kymmenes. Liikuntaseurat ovat suurin lasten liikuttaja. Pasi Kosken (1999) selvityksen mukaan liikuntaseurojen määrä on lisääntynyt vuosien 1986 ja 1996 välisenä aikana, niiden kohderyhmät ovat monipuolistuneet ja palveluja tuotetaan yhä enemmän kysynnän mukaan. Harrastusmahdollisuuksia järjestetään yhä useammin nuorten ja aktiivurheilijoiden lisäksi perheille ja ikääntyneille. (Liikuntagallup 1997-98)

Liikuntaa voi harrastaa omatoimisestikin, ilman järjestäytynyttä toimintaa, mutta erityisesti nuorten keskuudessa liikunnan kansalaistoiminnan arvo korostuu. Seuratoiminnassa lapsi oppii paitsi liikkumaan, myös toimimaan ryhmässä, kunnioittamaan sääntöjä sekä toimimaan kurinalaisesti ja säännöllisesti. (Koski 1994, 99.) Liikunnan sosiaaliset motiivit liittyvät yleensä yhdessäoloon ja siitä saatuun mielihyvään, uusien ystävyssuhteiden syntymiseen ja myös sosiaalisen paineen kokemiseen. (Telama ym. 1986, 165.) Varsinkin vanhempien ikäryhmien keskuudessa on todettu että seurajäsenyys sinänsä aktivoi ja luo toimintamahdollisuuksia (Koski 1994, 99)

Seura on sosiaalinen yhteenliittymä, jossa syntyy keskinäistä vuorovaikutusta. Seurassa liikunnan harrastaminen on säännöllistä ja intensiivistä, eikä sitä tarvitse harjoittaa yksin. Liikkujalle seuratoimintaan osallistumisen merkittävänä antina ovat sitä kautta syntyvät ihmiskontaktit. Seuratoimintaan liittyminen madaltaa paikkakunnalle muuttaneiden kynnystä tutustua uusiin ihmisiin,

osallistuminen auttaa sopeutumaan uuteen paikkakuntaan ja sen kulttuuriin. (Emt. 99)

5.4 Liikunta maahanmuuttajan elämässä

Paikalliseen liikuntaseuraan liittyminen auttaa maahanmuuttajia sopeutumaan uuteen maahan ja asuinpaikkakuntaan ja tutustumaan helpommin paikalliseen väestöön. Urheilun kieli on periaatteessa kaikille yhteinen, kontaktit syntyvät helpommin kuin monessa muussa organisoituneessa toiminnassa. (Emt. 100)

LIKES – tutkimuskeskus (1999) on selvittänyt maahanmuuttajien liikunnan harrastamista ja vapaa-ajan viettoa Suomessa. Tutkimuksessa haastateltiin 22 maahanmuuttajaa, ja lisäksi lomakekyselyyn vastasi yli 226 maahanmuuttajaa. Tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat olivat kansallisuudeltaan Iranin ja Irakin kurdeja, somalialaisia, venäläisiä sekä Venäjältä paluumuuttajina Suomeen tulleita. Tutkimuskohteen valintaan vaikutti se, että juuri näistä maista tulleilla on ollut eniten vaikeuksia Suomeen sopeutumisessa, ja heitä kohtaan myös suomalaisten suhtautuminen on ollut negatiivisinta. (Myrén 1999, 21 – 26)

Tutkimustulosten mukaan liikunta kuuluu lähes jokaisen maahanmuuttajan elämäänsä vähintään kerran viikossa. Vapaa-ajanviettotapana liikunnan edelle menevät kuitenkin seurustelu perheenjäsenten ja ystävien kanssa, työ tai koulu sekä lukeminen, radion kuuntelu tai television katselu. (Emt.106 – 107)

Liikunta merkitsee maahanmuuttajille terveyttä, hyvää kuntoa, kilpailua ja rentoutumista, mutta ennen kaikkea liikunta koetaan hyvänä ajanviettotapana ja sosiaalisten suhteiden rakentajana. Suosituimpia lajeja maahanmuuttajien keskuudessa ovat kävely, pyöräily, uinti ja erityisesti miehillä jalkapallo. Maahanmuuttajien liikunnan harrastusaktiivisuus näyttää lisääntyvän Suomessa asuttujen vuosien lisääntyessä. (Emt.114 – 115)

Tutkimuksen perusteella liikunta voi toimia yhtenä maahanmuuttajien kotoutumisen välineenä. Tutkimukseen osallistuneista suurin osa uskoi, että liikuntaharrastukset helpottavat mm. suomen kielen oppimista ja sosiaalisten

suhteiden luomista sekä edistävät suvaitsevaisuutta ihmisten välillä ja poistavat rasismia. Haastatellut halusivat myös rakentaa tulevaisuuttaan Suomessa. Kertomuksissaan he toivoivat saavuttavansa hyväksytyin aseman Suomessa, ja halusivat olla osa suomalaista yhteiskuntaa sekä osana suomalaista joukkuetta ilman erottavia ulkomaalaismääreitä. (Emt. 114)

Liikuntatuntien merkitys maahanmuuttajalasten sopeuttajana uuden kotimaan koulumaailmaan on merkittävä. Liikuntatunneilla kielimuurit ylittyvät, muita matkimalla pystyy osallistumaan opetukseen vaikka ei kieltä taitaisikaan. Jyväskyläläiset yläasteikäiset maahanmuuttajaoppilaat ovat kertoneet, että liikuntatunneilla heidän on huomattavasti helpompi osallistua opetukseen kuin lukuaineissa. Varsinkin alussa tämä on tärkeää. (Aho ym. 1996, 26.)

Maahanmuuttajien liikuntaan osallistumisen esteinä tutkimuksen mukaan olivat lähinnä tiedon puute, suomalaisten ennakkoluuloinen asenne maahanmuuttajia kohtaan, kielitaidottomuus ja taloudellinen tilanne. Toisinaan myös kulttuuriset erot ja uskonnolliset normit vaikeuttivat liikuntaan osallistumista. (Myrén 1999, 86 – 90)

Samassa tutkimuksessa kartoitettiin kuntien maahanmuuttajille suuntaamia liikuntapalveluja. Selvityksen mukaan kunnan liikunta- ja sosiaalitoimi, liikunta- ja urheiluseurat tai muut järjestöt eivät juurikaan järjestäneet pelkästään maahanmuuttajille suunnattua liikuntatoimintaa. Suomalaisille ja maahanmuuttajille yhteisiä ryhmiä järjestettiin hieman useammin. Omia liikuntaryhmiä maahanmuuttajista ei kovin moni toivonutkaan, vaan sen sijaan yhteistoimintaa suomalaisten kanssa, jotta suhteiden solmiminen suomalaisiin ja kielen oppiminen helpottuisi. (Emt. 108 – 111)

5.5 Liikunta kansainvälisyyskasvatuksen välineenä

Vaikka lasten kasvatusta kuuluu ensisijaisesti vanhemmille, on nyky-yhteiskunnan ongelmatilanteissa vastuuta siirtynyt kouluille ja harrastustoiminnan pyörittäjille. Liian monelta lapselta puuttuu perheen sisäinen kontrollijärjestelmä, joka takaisi lapsille ja nuorille hyvät kasvun edellytykset. Kun perheet hajoavat, saattaa

liikuntaseuran valmentajasta tai ohjaajasta muodostua nuorelle merkittävä roolimalli ja vanhemman korvike. Liikuntaseuran toiminnan kautta yhä useampi nuori voi välttää syrjäytymisen, joka uhkaa perheiden eriaistaisen pahoinvoinnin myötä. (Järvinen 1999)

Lasten ja nuorten liikuntatoiminnan kautta saamat kansainväliset kontaktit ovat merkittäviä. Ulkomaiset kontaktit, urheiluseurojen ja lajiliittojen järjestämät kansainväliset tapahtumat ja matkat, sekä muu liikunnan kansainvälinen toiminta ovat erilaisten kulttuurien tuntemuksen, kielitaidon kehittämisen ja asennekasvatuksen tärkeitä välineitä. (Heikkala 1994, 223)

Liikunnalla on merkitystä myös sosiaalisten suhteiden syntymisessä. Usein lapset saavat uusia ystäviä juuri liikuntaharrastuksen parista. Koululiikunnan yhtenä tärkeänä tavoitteena on niin kutsuttujen prososiaalisten taitojen eli vuorovaikutussuhteissa tarvittavien sosiaalisten taitojen kehittäminen. Tällaisia taitoja ovat mm. toisen huomioon ottaminen, kannustaminen, lohduttaminen sekä konkreettinen toisen auttaminen ja neuvominen. (Telama ja Kahila 1994, 157)

Koululiikunnan merkitys yksilön persoonallisuuden kehityksessä sisältää kaksi hyvin erilaista puolta. Toisaalta liikunta tarjoaa onnistumisen elämyksiä, uusia ystävyysuhteita, iloa ja virkistystä, esimerkiksi hyvä urheilija saa arvostusta ja ihailua osakseen. Toisaalta taas liikunnallisesti arat ja kömpelöt lapset joutuvat usein pilkan kohteeksi. Liikunta on muihin oppiaineisiin verrattuna julkisempaa, suoritus on heti kaikkien muiden arvioitavissa, toisin kuin useimmissa muissa oppiaineissa. (Emt. 152)

Koululiikunnassa integroiva vaikutus tulee parhaiten esiin silloin kun oppilaalla on jokin erityistaito. Muiden oppilaiden esittämä ihailu ja arvostus kohottavat itsetuntoa. Liikunnan julkisen luonteen ansiosta tällaiset erityistaidot tulevat esiin paremmin kuin lukuaineissa. Ne maahanmuuttajat jotka ovat taitavia urheilijoita saavatkin usein helpommin ystäviä suomalaisista oppilaista. Liikunta toimii parhaimmillaan keinona muuttaa yleinen välinpitämätön suhtautuminen vieraskielisiin oppilaisiin läheisemmäksi ystävyudeksi. (Aho ym. 1996, 26)

Toisaalta kömpelön tai liikuntaesteisen maahanmuuttajan voi olla erityisen vaikeaa saada arvostusta ja liikuntatunneilla syrjäytyminen voi lisääntyä.

Tässä katsauksessa esitettyjen tutkimusten (mm. Liebkind, Jaakkola) ja teorioiden (mm. Tajfel) mukaan läheinen kontakti ennakkoluulon kohteen kanssa on hyvä keino vähentää ennakkoluuloja. Kontaktin luonteelle on kuitenkin asetettu useita ehtoja. Kontaktin tulee tapahtua myönteisessä ilmapiirissä toinen toista arvostaen. Ryhmällä tulee olla selkeä päämäärä jota kohti yhdessä ponnistellaan. Lisäksi ryhmällä tulisi olla mahdollisuus tutustua henkilökohtaisesti ennakkoluulon kohteeseen, vasta todellinen kaveruus ja luonnollinen vuorovaikutus voivat vähentää ennakkoluuloisuutta. Toisaalta edellä mainituissa tutkimuksissa on määritelty olosuhteita joissa kontakti lisää ennakkoluuloisuutta. Kun ryhmien välille muodostuu kilpailutilanne tai tilanne on muuten epämiellyttävä, turhauttava tai vastentahtoinen, kontakti kääntyy itseään vastaan ja edistää ennakkoluuloisuutta ja vihamielisyyttä.

Liikunnassa suvaitsevaisuuskasvatuksen välineenä on siis useita mahdollisuuksia, mutta siihen sisältyy myös uhkia. Parhaimmillaan liikunta rikkoo rajoja ja yhdistää kansallisuuksia ensin liikkumaan yhdessä ja myöhemmin ystäväystymään myös harrastuksen ulkopuolella. Pahimmillaan urheilun kilpailullisuuden ja voiton korostaminen kääntävät ryhmät toisiaan vastaan ja lisäävät ongelmia entisestään.

Liikuntaseurojen ohjaajilla ja liikunnan opettajilla onkin edessään kasvavia haasteita, varsinkin kun viimeisten asennetutkimusten (Jaakkola 1999) mukaan juuri nuorten asenteet maahanmuuttajia kohtaan ovat kiristyneet kaikkein eniten, ja rasistisuudesta ja kiihkoisänmaallisuudesta on tullut hiljaisesti hyväksytty suuntaus. Liikuntaryhmän ohjaaja on usein tietämättään suuri esikuva vetämälleen ryhmälle ja voi omalla toiminnallaan ja asenteillaan vaikuttaa merkittävästi varsinkin pienempiin lapsiin.

Heikkalan (1994) mukaan erityisesti kilpa-urheilussa on merkittäviä, lähes käyttämättömiä mahdollisuuksia osana kansainvälisyyskasvatusta. Urheilun maailmanlaajuinen levinneisyys ja näkyvyys tekee siitä välineen joka tavoittaa

maailman eri kulttuurien nuorison. (Heikkala 1994, 224) Myös Wahlström (1996) toteaa että parhaimmillaan kilpaurheilu johtaa eri kansallisuuksien kohtaamiseen, sekä eri maiden ja kulttuurien väliseen yhteistyöhön ja ystävyyteen. Tämä ystävyys voi olla aitoa ja tasavertaista. (Wahlström 1996, 22)

Pahimmillaan kilpa-urheilu lisää vihamielisyyttä ja ennakkoluuloisuutta, jopa väkivaltaisuutta. Kilpailu sinänsä luo ryhmiin jakautumista ja kilpailuun osallistuvan vastustajan ”vihaamista”. Kilpaurheilussa myös usein loukataan toisen kunnioitusta, tärkeintä on voitto jota tavoitellaan kaiken muun kustannuksella. (Wahlström 1996, 22) Telama ja Kahila (1994) toteavat juuri kilpailullisuuden olevan suuri uhka liikunnalle sosiaalisen kasvatuksen välineenä. Organisoidussa nuorisourheilussa voitontavoittelu asetetaan hienoista periaatteista huolimatta usein kaiken muun edelle. Pahimmillaan kilpailu yllyttää yksilön toista vastaan, tämä saattaa aiheuttaa masentuneisuutta, ahdistusta, epärehellisyttä ja aggressiivisuutta. (Telama ja Kahila 1994, 158)

6 LIIKUNTAJÄRJESTÖT SUVAITSEVAISUUDEN EDISTÄJINÄ

6.1 Liikunnan suvaitsevaisuusprojekti

Opetusministeriö tarjosi vuonna 1996 Suomen Liikunnalle ja Urheilulle (SLU) mahdollisuutta aloittaa liikuntajärjestöjen yhteinen rasismiin vastainen kampanja. Aloitteen taustalla vaikutti mm. hieman aiemmin tiedotusvälineissä näyttävästi uutisoitu mustan amerikkalaisen koripalloilijan kohtaama rasistinen väkivalta Joensuussa, joka sai urheilijan palaamaan takaisin kotimaahansa. Tiedettiin myös, että ulkomaalaisasenteet olivat 1990-luvun aikana kiristyneet, ja rasistiset ilmiöt muutoinkin nostaneet päätään. Urheilujärjestöt yhdessä opetusministeriön kanssa päättivät aloittaa suvaitsevaisuustyön, jota opetusministeriö rahoittaisi.

Liikuntajärjestöt kokosivat työtä suunnittelemaan ja ohjaamaan yhteisen työryhmän, jonka puheenjohtajaksi valittiin Tapio Korjus. Liikuntajärjestöjen yhteisen suvaitsevaisuustyön periaatteiksi nostettiin kohtaamisen filosofia,

lapset ja nuoret suvaitsevaisuushankkeen kärjeksi, paikallinen vaikuttaminen ja viestintä voimavaraksi. (Salminen ja Heinilä 1997)

Työn tärkeimmäksi välineeksi koettiin paikallinen liikuntajärjestöjen työ, jossa maahanmuuttajat ja kantaväestö todella kohtaavat liikunnan parissa. Suurin osa opetusministeriön rahoituksesta on projektin viiden toimintavuoden aikana jaettu juuri paikallisille hankkeille. Paikallisten suvaitsevaisuushankkeiden tavoitteena on edistää kantaväestön ja maahanmuuttajien sekä kielellisten ja etnisten vähemmistöjen kohtaamista liikunnan keinoin sekä parantaa maahanmuuttajien liikuntamahdollisuuksia. Tavoitteena on vähentää rasismia sekä poistaa ennakkoluuloja lisäämällä tietoa suvaitsevaisuudesta, monikulttuurisuudesta ja maahanmuuttajista. (Emt.)

Maahanmuuttajat ovat mukana paikallisten projektien suunnittelussa ja toteutuksessa. Suvaitsevaisuustyön kriteereinä projektitukea jaettaessa ovat olleet maahanmuuttajien ja kantaväestön säännöllisen kohtaamisen lisääminen liikunnan keinoin, maahanmuuttajien liikuntamahdollisuuksien lisääminen ja verkosto- ja koulutushankkeet. Erityisesti on kiinnitetty huomiota maahanmuuttajaperheiden ja -naisten aktivoitumiseen. Lisäksi on tuettu hankkeita jotka ovat aktiivisesti viestittäneet työstään paikallisille tiedotusvälineille. Paikallisprojektien toteuttajina toimivat ensisijaisesti liikuntaseurat, mutta myös liikunnan aluejärjestöt, lajiliitot, kunnat ja maahanmuuttajien yhdistykset. (Emt.)

Paikallishankkeiden lisäksi SLU:n roolina suvaitsevaisuustyössä on ollut hankkeen koordinointi, hallinnointi, paikallisprojektien valinta ja yleinen viestintä sekä koulutus. SLU on järjestänyt aiheesta seminaareja ja koulutustilaisuuksia, sekä käynnistänyt vuonna 1998 liikuntajärjestöjen pohjoismaisen yhteistyön maahanmuuttaja- ja suvaitsevaisuusasioissa. SLU on tuottanut työn tueksi esittely- ja koulutusmateriaalia, ja kertoo ajankohtaisesta suvaitsevaisuustyöstä projektin internetsivuilla. (Emt.)

Suomen Liikunnan ja Urheilun jäsenjärjestöt hyväksyivät rasismien vastaisen kannanoton varsinaisessa kokouksessaan 26.4.1998. Lisäksi yli 50 SLU:n

jäsenjärjestöä on sitoutunut kannanottoon omalla allekirjoituksellaan, jonka teksti kuuluu seuraavasti: ”Liikuntajärjestöt eivät hyväksy rasismia. Liikuntajärjestöjen tavoitteena on liikuntakulttuuri, jossa maahanmuuttajat ja muut etniset tai kielelliset vähemmistöt liikkuvat tasavertaisina yhdessä kantaväestön kanssa, ja jossa kaikilla on tasapuolinen mahdollisuus harrastaa liikuntaa. Suomen Liikunnan ja Urheilun ja sen jäsenjärjestöjen tavoitteena on poistaa ennakkoluuloja, vähentää rasismia ja lisätä suvaitsevaisuutta liikunnan keinoin. SLU toivoo, että sen jäsenjärjestöt ottavat rasismin ehkäisyn ja suvaitsevaisuuden edistämisen huomioon kaikessa toiminnassaan. Liikunnan suvaitsevaisuustyön tavoitteena on, että maahanmuuttajat ja kantaväestö kohtaavat säännöllisesti liikunnan parissa sekä suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä. Paikallinen suvaitsevaisuustyö etenee yhteisen liikuntaharrastuksen, tiedotuksen, koulutuksen ja mielipidevaikuttamisen keinoin.” (Salminen 1998)

SLU on ollut aktiivinen myös kansainvälisesti rasismin vastaisesta työstä, ja osallistunut mm. Euroopan Unionin ja Euroopan neuvoston järjestämiin kokouksiin ja konferensseihin. Lisäksi SLU:n aloitteesta pohjoismaiset liikuntajärjestöt koordinoivat keskenään suvaitsevaisuustyötä koskevissa asioissa ja vaihtavat kokemuksia ja tietoa asioista. (Emt.)

6.2 Suvaitsevaisuustyön resurssointi

Viiden vuoden aikana opetusministeriö on rahoittanut SLU:n suvaitsevaisuusprojektia yhteensä lähes neljällä miljoonalla markalla. Tuki on jakautunut paikallisprojekteille taulukon 1 mukaisesti:

TAULUKKO 1. Suvaitsevaisuusprojektin rahoitus, tuen jakautuminen paikallisprojekteille ja paikallisprojektien määrä vuosina 1996 – 2000.

Vuosi	Opetusministeriön kokonaisrahoitus	Paikallisprojektien osuus rahoituksesta	Paikallisprojektien lukumäärä
1996	500.000 mk	450.000 mk	30 kpl
1997	500.000 mk	420.000 mk	36 kpl
1998	1.200.000 mk	750.000 mk	65 kpl
1999	800.000 mk	410.000 mk	36 kpl
2000	920.000 mk	500.000 mk	44 kpl
Yht.	3.920.000 mk	2.530.000 mk	211 kpl

Tuettuja hankkeita on viiden vuoden aikana ollut yhteensä 211 kappaletta, joille jaetun tuen määrä on yli kaksi ja puoli miljoonaa markkaa. Paikallisprojekteista osa on saanut tukea useana vuonna peräkkäin, joten mukana olevia yhdistyksiä on todellisuudessa vähemmän kuin 211 kappaletta. Tukea paikallisprojekteille on myönnetty eri puolilla Suomea, mukana on yhdistyksiä kaikista suurimmista kaupungeista ja erityisesti pääkaupunkiseudulta, mutta myös pieniltä paikkakunnilta itäisintä Suomea ja Lappia myöten.

6.3 Liikuntajärjestöjen suvaitsevaisuushankkeet muissa Pohjoismaissa

Ruotsissa on tutkittu kansalaisten ulkomaalaisasenteita 1960-luvulta lähtien. Ruotsalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin oli kielteisintä vuonna 1969, jolloin mm. siirtolaisuus Suomesta Ruotsiin oli vilkkaimmillaan. Ruotsissa on jo 1930-luvulta lähtien ollut paljon siirtolaisia ja pakolaisia. Vuonna 1964 siirtolaisuus alkoi kasvaa voimakkaasti ja ulkomaisesta työvoimasta tuli näkyvä osa ruotsalaista yhteiskuntaa. Vuosina 1965-67 alettiin ulkomaalaisen työvoiman maahanpääsyä rajoittaa vaatimalla mm. työlupia ja asunnon ja työpaikan olemassaoloa. Nämä rajoitukset eivät koskeneet muita pohjoismaalaisia ja esimerkiksi vuosina 1968-70 Ruotsiin muutti 100000 suomalaista. Kaikkiaan Ruotsiin muutti 1960 ja -70 -luvulla 350000 suomalaista. (Jaakkola 1996, 240)

Ruotsalaiselle pakolaistutkimukselle on ominaista yhteistyö yli tieteiden rajojen, esimerkiksi Lundin yliopistossa valmistuneessa, pakolaisten ja vastaanottajamaan kohtaamista käsittelevässä tutkimuksessa on ollut mukana sosiologeja, etnologi, ekologi, historioitsija, juristi ja valtiotieteilijä. (Valtonen 1992, 4 – 5)

Jaakkolan (1996) tutkimuksen mukaan ruotsalaisten ulkomaalaisasenteet ovat muuttuneet myönteisemmiksi viime vuosina. Samaan aikaan suomalaisten asenteet ovat kiristyneet. Vielä vuonna 1987 suomalaiset suhtautuivat ulkomaalaisiin jopa myönteisemmin kuin ruotsalaiset. Tämän jälkeen suomalaisten asenteet ovat jyrkentyneet lähes sille tasolle, jolla ne olivat Ruotsissa vuonna 1969-jolloin suomalaisten siirtolaisuus Ruotsiin oli voimakkaimmillaan. (Jaakkola 1996, 241)

Ruotsalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin työnhakijoihin on myönteisempää kuin suomalaisten. Suurin osa suomalaisista olisi valmis karkottamaan ulkomaalaista työvoimaa maasta työttömyyden kasvaessa. Ruotsalaisista näin ajattelee vain joka viides. (Emt.)

Ruotsalaisista 67 % pitää edelleen parhaana ratkaisuna maahanmuuttajien sulauttamista valtaväestön kulttuuriin. Suomalaiset kannattavat monikulttuurisuutta huomattavasti useammin. Vain 35 % uskoo, että ulkomaalaisten olisi yritettävä tulla niin suomalaisten kaltaisiksi kuin mahdollista. Selvä enemmistö ruotsalaisista ja suomalaisista kannattaa sitä, että maahan saapuvat ulkomaalaiset säilyttävät oman äidinkieltensä ja opettavat sitä myös lapsilleen. Toisaalta suhtautuminen maahanmuuttajien kielen ja kulttuurin säilyttämiseen yhteiskunnan tuella on muuttunut kielteisemmäksi sekä Ruotsissa että Suomessa. (Jaakkola 1994, 70 – 71)

Vuonna 1996 Norjan tilastokeskuksen (Norway Statistics) tekemän selvityksen mukaan norjalaisten ulkomaalaisasenteet ovat muuttuneet merkittävästi positiivisempaan suuntaan vuosina 1993 – 1996. Vuonna 1996 oli 70 % norjalaisista sitä mieltä, että Norjan tulisi ottaa vastaan pakolaisia ainakin saman verran tai enemmän kuin edellisinä vuosina. Edellisenä vuonna näin ajatteli 56 % norjalaisista. 1990-luvun alussa suurin osa norjalaisista (65–70 %)

oli sitä mieltä että pakolaisille myönnetään sosiaaliturvaan liittyviä avustuksia aivan liian helposti. Vuonna 1996 luku oli 56 %. (Norjan väestökisterikeskus 2000)

86 % norjalaisista ajattelee että ulkomaalaisilla tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet työntekoon kuin norjalaisilla. Myös norjalaisten usko ulkomaalaisten rikollisuuteen on laskenut. Vuonna 1995 uskoi 48 % norjalaisista ulkomaalaisten olevan rikollisuuteen taipuvaisia, nyt näin ajattelevien määrä on 44 %. (Emt.)

Norjassa negatiivisimmin ulkomaalaisiin suhtautuvat vanhukset ja vähän koulutetut. Sosialistisen vasemmistopuolueen ja Liberaalipuolueen kannattajat suhtautuvat ulkomaalaisiin myönteisimmin, Oikeistolaisen edistyspuolueen kannattajat suhtautuvat kielteisimmin. Miehet suhtautuvat Norjassakin ulkomaalaisiin kielteisemmin kuin naiset ja uskovat ulkomaalaisten olevan helpommin rikollisuuteen taipuvaisia. Lientyviä ulkomaalaisasenteita selitetään maan parantuneella taloudellisella tilanteella, vähentyneellä työttömyydellä ja tehokkaalla ulkomaalaispolitiikalla. (Norjan väestökisterikeskus)

Ulkomaalaisten suurin ongelma Norjassa on työttömyys. Työttömyys on ulkomaalaisten keskuudessa kolme kertaa yleisempää kuin norjalaisilla. Erittäin korkeasti koulutettujenkin ulkomaalaisten on huomattavan vaikea löytää työtä. Toinen ongelma ulkomaalaisten norjaan asettumisessa on vaikea asuntotilanne. Oslon väestöstä 10,9 % koostuu ulkomaalaisista, ja juuri heidän on erityisen vaikeaa löytää asuntoa. (Norway Now 5/1996)

Tanskassa ja Ruotsissa liikuntajärjestöt ovat aloittaneet maahanmuuttajia aktivoivan ja rasismia ehkäisevän liikuntatyön jo 1980-luvulla. Suomeen verrattuna Ruotsi ja Tanska ovat olleet varhain liikkeellä maahanmuuttajakysymyksissä, mutta syykin tähän on yksinkertainen; maahanmuuttajia ja pakolaisia sekä turvapaikanhakijoita tuli näihin maihin runsaasti Suomeen verrattuna jo 1960 - luvulta alkaen.

Tanskan liikunnan keskusjärjestö Danmarks Idrottsförbund (DIF) aloitti maahanmuuttajien liikuntatyön vuonna 1986 pakolaisten vastaanotto-

keskuksissa. Pakolaisille järjestettiin liikuntaa yhteistyössä Punaisen Ristin ja kulttuuriministeriön kanssa, ja toiminnan tavoitteena oli saada maahanmuuttajat mukaan myös liikunta- ja urheiluseurojen toimintaan. Pakolaiskeskusten lisäksi DIF on toteuttanut projekteja maahanmuuttajavoittoisilla asuinalueilla sekä kouluissa, joissa on ollut erityisen paljon maahanmuuttajia. Myös maahanmuuttajanaisten liikuntaan on kiinnitetty huomiota järjestämällä heille omia liikuntaryhmiä, esimerkiksi uimakouluja. (Ahrenberg ja Salminen 1999, 4 – 5)

Ruotsissa maahanmuuttajien integraatiotyö liikuntajärjestöissä käynnistettiin vuonna 1981. Työn toimeenpanijoina ovat olleet liikunnan keskusjärjestö Riksidrottsförbundet (RF) sekä liikunnan koulutusjärjestö SISU. Työn tavoitteena on ollut luoda paikallistasolle kontaktiverkostoja, jotka tavoittavat maahanmuuttajia sekä käynnistää paikallistasolla koulutusta ja aktivoida maahanmuuttajia mukaan liikuntaan. Työn kohderyhmänä ovat 12 – 25 -vuotiaat nuoret, jotka ovat myös mukana hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Maahanmuuttajien integraatiotyön toiminta-ajatus sisältyy kolmeen eri RF:n toimintaohjelmaan, ”Idrott för invandrare” vuodelta 1981, ”Idrottspolitisk Offensiv” vuodelta 1989 ja ”Idrotten vill” vuodelta 1995. (Emt. 8 - 9)

Norjassa ei ole parhaillaan käynnissä erillistä valtakunnallista maahanmuuttajien integroitumista edistävää liikuntahanketta, mutta liikunnan keskusjärjestö Norges Idrottsförbund (NIF) yhteistyössä kulttuuriministeriön liikuntaosaston kanssa keskittyy ”Storby-projektissa” neljään suurimpaan kaupunkiin: Osloon, Bergeniin, Trondheimiin ja Akershusiin, joissa paikalliset seurat järjestävät myös maahanmuuttajia aktivoivaa toimintaa. Storby-projekti käynnistyi vuonna 1993, ja parhaillaan on käynnissä noin sata paikallista hanketta. Liikunnan aluejärjestöt koordinoivat toimintaa ja tekevät yhteistyötä mm. koulujen, poliisin, sosiaalitoimen ja kaupunginosien hallinnon kanssa. Toimintaan seurat voivat hakea avustusta aluejärjestöiltä. Työn käynnistyminen koettiin hankalaksi, mutta työn edetessä sen nähdään löytäneen paikkansa osana monimuotoista liikuntatoimintaa. (Emt. 7 – 8)

Sekä Ruotsissa, Tanskassa että Norjassa maahanmuuttajien integraatiotyöhön panostetaan liikunnan keskusjärjestöjen osalta useita miljoonia markkoja vuodessa, mikä on monikertainen määrä SLU:n resursseihin verrattuna. Erona suomalaisten liikuntajärjestöjen suvaitsevaisuustoimintaan näissä maissa maahanmuuttajatyötä tekee useita työntekijöitä joko valtakunnallisella tai paikallistasolla. Suomessa yksi työntekijä huolehtii sekä valtakunnallisesta että paikallistason koordinoinnista ja koulutuksesta.

Muissa pohjoismaissa, Islannissa ja Grönlannissa, maahanmuuttajien integraatiotyötä ei juuri tehdä siitä syystä että maahanmuuttajien määrät ovat hyvin vähäisiä. Islannissa Punainen Risti on järjestänyt liikuntatoimintaa pienelle pakolaisryhmälle. Suvaitsevaisuusteema on kuitenkin huomioitu yleisemmällä tasolla liikuntajärjestöjen toimintaperiaatteissa, ja maat ovat mukana pohjoismaisten liikuntajärjestöjen yhteisessä hankkeessa vaihtamassa kokemuksia, tietoja ja näkökulmia liikunnan integraatiotyöhön. (Emt.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Suomen Liikunta ja Urheilu –järjestön suvaitsevaisuustyöhön kohdistunut tutkimus toteutettiin haastattelemalla kahden suvaitsevaisuusprojektin edustajia. Huhtasuon Kisasta haastateltiin suvaitsevaisuusprojektin vetäjää, joka toimii myös seuran kokopäivätoimisena työntekijänä. Cosmos Juniorsista haastateltiin suvaitsevaisuusprojektin vetäjän lisäksi kahta harrastajaa, joista toinen oli suomalainen ja toinen maahanmuuttaja. Haastattelut toteutettiin 21.5.1999 – 16.2.2000 välisenä aikana. Haastattelutilanteita kuvaamme kunkin haastattelun kohdalla tuonnempana.

7.1 Tapaus yksi - Huhtasuon Kisa

Huhtasuon Kisan haastattelu tehtiin 21.5.1999 seuran toimistolla Huhtasuolla. Haastateltavana oli seuran työntekijä Ralf Karlsson, joka myös vastaa suvaitsevaisuusprojektin etenemisestä. Molemmat tutkimuksen tekijät olivat haastattelemassa. Haastattelijoiden työnjako oli sovittu niin, että molemmilla oli erillisiä aihekokonaisuuksia. Haastattelu nauhoitettiin, jonka lisäksi haastattelijat

tekivät muistiinpanoja. Haastattelu eteni pienen alkulämmittelyn jälkeen joustavasti, joskin useissa kohdissa haastattelijat joutuivat tekemään tarkentavia lisäkysymyksiä. Haastattelun loppupuolella haastateltava alkoi kertoa yksityiskohtaisia tapauksia ja esimerkkejä tilanteista joita suvaitsevaisuustyössä oli tapahtunut. Haastattelutilanne oli rauhallinen, paikalla ei ollut haastattelijoiden ja haastateltavan lisäksi muita, tosin kerran haastattelu keskeytyi toimistolla pistäytyneen ulkopuolisen henkilön vuoksi. Haastattelu kesti vajaat kaksi tuntia ja sen aikana pidettiin yksi kahvitauko. Haastateltava tuntui suhtautuvan myönteisesti haastatteluun, eikä arkaillut kertoa negatiivisiakaan kokemuksia.

Huhtasuon Kisa on 1977 perustettu urheiluseura, jonka keskeinen toiminta-alue on Huhtasuon kaupunginosa Jyväskylässä. Seurassa toimii harrastajia ja kilpailijoita koko Jyvässeudun alueelta, yhteensä jäseniä on noin 400. Huhtasuon Kisa on yleisseura, jonka toimintaan kuuluvat kilpaurheilu, sekä liikunnan harrastetoiminta lapsille, nuorille ja aikuisille. Päälajeina ovat hiihto, lentopallo ja jalkapallo. Urheilun ja liikuntatoiminnan lisäksi seura tarjoaa jäsenilleen monipuolista kulttuuri- ja harrastetoimintaa ja pyrkii vaikuttamaan asukasviihtyvyyteen alueella.

Huhtasuon asuinalue sijaitsee Jyväskylän kaupungissa noin viiden kilometrin päässä kaupungin keskustasta. Alue on vaikeaa työttömyysaluetta, jossa ihmisten syrjäytymisvaara on suuri. Erityisesti tämä koskee Huhtasuon alueen maahanmuuttajia, joiden osuus väestöstä on keskimääräistä suurempi. Työttömyys alueella on noin 35 prosenttia. Maahanmuuttajien työttömyysaste on vielä tätäkin korkeampi.

Seuran suvaitsevaisuushanke "Sateenkaariprojekti" on Huhtasuon kaupunginosan asukkaille kohdentuva suvaitsevaisuutta ja monikulttuurista yhteistyötä lisäävä liikuntahanke. Hankkeessa korostuvat elinkaariajattelu, monikulttuurisuus ja vapaaehtoinen yhteistyö maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä. Projektin yleisenä tavoitteena on synnyttää kestäviä yhteistyömuotoja ja luoda hyviä käytäntöjä ja mahdollisesti siirtää niitä laajemmalle Jyväskylän alueelle.

Liikunnan suvaitsevaisuusprojektissa Huhtasuo on ollut mukana vuoden 1998 alusta lähtien.

Huhtasuon Kisa toimii tiiviissä yhteistyössä Huhtasuo 2000 – projektin kanssa, joka on Huhtasuon alueen kehittämishanke, ja jonka tavoitteena on työllisyyden ja viihtyvyyden lisääminen alueella sekä asukkaiden ja alueella toimivien järjestöjen yhteistoiminta. Työllistymisen ensimmäinen vaihe on kansalais-toiminta, esimerkiksi liikunta, joka saa ihmisen ulos muiden joukkoon. Huhtasuo 2000 – ohjelman kautta on työllistynyt esimerkiksi angolalainen mies, joka toimii Kisan ohjaajana. Huhtasuo 2000 – ohjelman puitteissa on koulutettu 11 aluevastaavaa, jotka vastaavat oman alueensa asukkaiden aktivoinnista ja ohjelman tiedonkulusta.

Seura lähti mukaan suvaitsevaisuustoimintaan vuonna 1998. Kimmokkeena suvaitsevaisuustoiminnan käynnistämiseksi oli maahanmuuttajien määrän nopea lisääntyminen Huhtasuon alueella. Tiedon suvaitsevaisuudesta seura sai TUL:n Keski-Suomen piirin toimistolta, joka oli aloittanut suvaitsevaisuusprojektin jo aiemmin. Työ käynnistyi kun seura sai tiedon suvaitsevaisuustuen myöntämisestä.

Eniten toimintaa on järjestetty alueen päiväkodissa. Lapset ovat osallistuneet erilaisiin liikunnallisiin toimintoihin seuran maahanmuuttajaohjaajan vetämänä. Aikuisille on säännöllisesti järjestetty toimintaa mm. jalkapallon, sählyn ja lentopallon merkeissä. Lentopallo otettiin ohjelmaan erityisesti maahanmuuttajanaisten toivomuksesta. Yksittäisinä tapahtumina on järjestetty mm. veneseikkailuretki Päijänteelle, johon osallistui 60 henkilöä. Heistä oli puolet maahanmuuttajia ja puolet suomalaisia. Lisäksi yhteisesti on tutustuttu mm. Peurungan ja Jyväskylän kaupungin liikuntakeskuksiin.

Maahanmuuttajien osallistumisen suurimpana esteenä on usein tiedon puute. Huhtasuolla toiminta käynnistettiin yhteisellä tutustumistilaisuudella kylätoimistolla. Tilaisuudessa keskusteltiin toiminnan kehittämisestä ja siitä mitä yhdessä haluttaisiin tehdä. Tilaisuudessa jaettiin kyselylomake, jonka vastausten perusteella aloitettiin mm. naisten lentopalloryhmä. Sen jälkeen

tiedotusta on hoidettu mm. koteihin jaetuilla tiedotteilla ja levittämällä tietoa tapahtumista suullisesti ryhmien harjoituksissa. Aluevastaavat ovat koonneet ihmisiä omilta alueiltaan tapahtumiin. Lisäksi Huhtasuon Lehdessä kerrotaan toiminnasta. Tiedottamisen merkitys on koettu suureksi. Tiedon automaattista leviämistä ei ole pidetty itsestäänselvytenä vaan tiedottamisen eteen on tehty erityistoimia.

Suvaitsevaisuusprojektin myötä toimintaan on saatu lisää ihmisiä, sekä maahanmuuttajia että suomalaisia. Toiminnan lähtökohtana oli että maahanmuuttajat saadaan mukaan jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Yhteisen toiminnan kautta maahanmuuttajat ovat ystävystyneet suomalaisten kanssa niin, että muutamat perheet kyläilevät toistensa luona. Maahanmuuttajien kielitaito on parantunut, joka on osaltaan auttanut sosiaalisten kontaktien syntymistä ja elämänlaadun paranemista.

Säännöllisen toiminnan ohella järjestetyt tapahtumat, kuten esimerkiksi seikkailuretki Päijänteelle ovat kohottaneet yhteishenkeä ja saaneet mukaan toimintaan kokonaisia perheitä. Osa maahanmuuttajista, erityisesti venäläiset paluumuuttajat ovat osallistuneet aktiivisesti seuran talkootyöhön. Maahanmuuttajat olivat mukana mm. beach volley kentän kunnostamisessa ja he myös rakensivat kentän perinteiselle venäläiselle pallopelille, jota sen jälkeen on innokkaasti harrastettu yhdessä suomalaisten kanssa. Maahanmuuttajia on kannustettu osallistumaan seuran päätöksentekoon. Edellisessä seuran vuosikokouksessa oli jo maahanmuuttaja-edustusta. Toiminnan onnistumiseksi on koettu positiivinen julkisuus ja ihmisten myönteinen mielenkiinto asialle.

Harrastustoiminnan maksut on pyritty pitämään matalina, jotta kaikilla olisi mahdollisuus osallistua. Toimintaa on rahoitettu esimerkiksi yhteisillä talkoilla, joka on tukenut maahanmuuttajien ja suomalaisten yhteistoimintaa. Joissain seuroissa toiminnan kalleus on ollut esteenä maahanmuuttajien osallistumiselle. Huhtasuolla on pyritty kehittämään jo olemassa olevaa toimintaa siten, että kaikki halukkaat pääsevät mukaan.

Suurimpana ongelmana on ollut maahanmuuttajien tavoitettavuus, erityisesti toiminnan alkuvaiheessa. Myös yhteisten pelisääntöjen löytäminen on tuottanut ongelmia. Suurimpana syynä tähän on ollut yhteisen kielen puuttuminen tai se, etteivät kaikki ole ymmärtäneet samalla tavalla kuinka toimitaan. Toimintaa on hankaloittanut myös tilojen ja välineiden puuttuminen.

Ongelmia ei ole esiintynyt pelkästään maahanmuuttajien ja suomalaisten välillä, vaan myös maahanmuuttajien kesken. Ongelmaksi voi muodostua myös se, miten yksi kielitaitoinen puhemies välittää viestin muille oman kieliryhmänsä osallistujille. Ongelmana koettiin se, että eri maahanmuuttajaryhmät muodostavat helposti omia kuppikuntiaan. Tämän välttämiseksi ryhmiä on pyritty tietoisesti sekoittamaan.

Ongelmia on ratkaistu kokoamalla silloin tällöin toimijat yhteen keskustelemaan ongelmista ja toiminnasta, sekä sopimaan yhteisistä säännöistä jotka koskevat kaikkia. Käytännön esimerkkinä Ralf Karlsson kertoi harjoitusmaksuihin liittyneestä ongelmasta palloiluryhmässä. ”Toiminta oli aluksi ilmaista, mutta tilaja välinekustannuksia kattamaan ajateltiin periä pieni osallistumismaksu. Asiasta ei pidetty yhteistä kokoontumista vaan maksulaput vietiin ryhmän harjoituksiin. Seuraavalla kerralla kukaan ei enää ilmestynyt paikalle. Vaikka maksu oli vain muutamia kymmeniä markkoja kuukaudessa, siitä olisi osallistujien mielestä pitänyt sopia kokouksessa etukäteen”.

7.2 Tapaus kaksi - Cosmos Juniors

Haastattelu tehtiin 30.9.1999 SLU:n toimistolla. Haastateltavana oli Cosmos Juniors seuran perustaja ja suvaitsevaisuusprojektin vetäjä Christian Thibault. Molemmat tutkielman tekijät olivat haastattelemassa. Haastattelu tehtiin suomeksi. Thibaultin suomen kielen taito on erittäin sujuvaa, sillä hän on asunut Suomessa yli 15 vuotta ja käyttää suomen kieltä päivittäin. Ymmärtämisvaikeuksia puolin tai toisin ei siis haastattelutilanteessa kielen suhteen ollut. Haastateltava kertoi seuran toiminnasta erittäin seikkaperäisesti ja monisanaisesti. Haastattelu kestitkin pidempään kuin Huhtasuolla, yhteensä

lähes kolme tuntia. Haastattelutilanne oli rauhallinen, häiritseviä tekijöitä kuten ulkopuolisia henkilöitä ei ollut paikalla.

Cosmos Juniors on vuonna 1998 maahanmuuttajien perustama liikuntaseura Espoossa. Seura kasvoi ensimmäisen toimintavuotensa aikana muutaman kymmenen aktiivisen liikunnan harrastajan jalkapalloseurasta usean sadan pääkaupunkiseutulaisen monipuoliseksi liikuntaseuraksi. Seuran jäsenistön kulttuuritausta on kirjava, toiminnassa mukana olevia kansallisuuksia on noin 20, suomalaisia mukana on noin kolmannes. Vuonna 1999 seuran toimintaan osallistui noin 400 henkilöä. Harrastajat tulevat kaikista sosiaaliryhmistä, Thibaultin sanoin ”pakolaisista suurlähteläisiin”. Jäsenistön ikäjakauma on laaja, 6 – 60 vuotta.

Seuran päälajit ovat lentopallo, jalkapallo, koripallo ja uusimpana lajina salibandy. Liikunnallisten harrastusten lisäksi seura on järjestänyt jäsenilleen koulutusta mm. jalkapallon säännöistä ja Fair Playstä. Cosmos Juniors on saanut toiminnalleen niin paikallista kuin valtakunnallistakin näkyvyyttä, ja seura on osallistunut aktiivisesti SLU:n kanssa mm. pohjoismaiseen liikuntajärjestöjen rasismiin vastaiseen yhteistyöhön, tiedotustilaisuuksiin ja tammikuussa 1999 Helsingin Messukeskuksessa järjestetyille Next Step – messuille.

Seura tekee aktiivista yhteistyötä muiden pääkaupunkiseudun maahanmuuttajaseurojen kanssa. Ne edistävät suvaitsevaisuutta Members of the Global Family – teemalla. Teemalla seurat haluavat viestittää olevansa avoimia kaikille kansallisuuksille ja kuuluvansa maailmanlaajuiseen urheiluperheeseen. Vaikka Cosmos Juniorsin työtä voikin kutsua rasismia ehkäiseväksi, eivät seuran toimijat halua korostaa sitä erityisesti vaan kansainvälistyminen on osa luonnollista toimintaa. SLU:n tukemana suvaitsevaisuushankkeena seura on ollut mukana vuoden 1998 alusta lähtien.

Seuran puuhamies Christian Thibault oli tutustunut SLU:n toimintaan aikaisemmin osallistumalla SLU:n seminaariin erään maahanmuuttajaseuran

edustajana. Seminaarin jälkeen Thibault sai tiedon suvaitsevaisuusprojektista SLU:n toimistosta projektin käynnistymisen alkuvaiheissa.

Ensimmäisenä vuonna seura sai tukea suvaitsevaisuustoimintaan 20.000 markkaa, joka oli ensimmäinen ulkopuolinen taloudellinen tuki seuran toimintaan. Jäsenet eivät olleet aiemmin tiedneet että urheiluseuran toimintaan olisi mahdollista saada tukea, vaan olivat itse rahoittaneet toimintansa maksamalla Espoon Otahallin kuukausimaksut. Thibaultin mielestä tuki oli ratkaiseva seuran toiminnan jatkuvuudelle, sillä Otahallin käyttömaksut olivat juuri nousseet merkittävästi ja esimerkiksi harrastejalkapallo oli loppumassa taloudellisten resurssien puutteessa.

SLU:n suvaitsevaisuustoiminnan tavoitteena on ehkäistä rasismia ja edistää suvaitsevaisuutta maahanmuuttajien ja suomalaisten yhteisellä liikunta-toiminnalla. Cosmos Juniorsin toiminnassa tämä ei ollut uutta vaan osa seuran perusajatusta. Jo alkuvaiheessa kolmasosa harrastajista oli suomalaisia joten yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta oli alusta alkaen.

Christian Thibaultin mukaan yksi merkittävimmistä konkreettisista toimista suvaitsevaisuuden edistämiseksi oli Cosmos Juniorsin koolle kutsuma maahanmuuttajien ja Suomen Palloliiton kokous. Kokouksessa keskusteltiin maahanmuuttajien kokemista ongelmista ja väärinkäsityksistä piirisarjojen toimintaan liittyen. Maahanmuuttajat olivat Thibaultin mukaan kokeneet ongelmiksi mm. kielivaikeudet, tuomareiden asenteet maahanmuuttajia kohtaan ja yleisen epäluottamuksen maahanmuuttajien toimintaa kohtaan. Nämä syyt olivat muutamissa kaupungeissa johtaneet siihen, että maahanmuuttajat olivat perustaneet omia Palloliiton ulkopuolisia sarjoja ja turnauksia. Kokouksen tuloksena mm. piirisarjan toimintasäännöt käännettiin englanniksi ja Thibaultin mukaan myös muista ongelmista saatiin keskusteltua hyvässä hengessä.

Muita konkreettisia toimia ovat olleet erilaisten turnausten ja juhlien järjestäminen. Näiden tapahtumien tavoitteena on pelaamisen ohella esitellä monikulttuurisuutta iloisessa hengessä mm. etnisten ruokien, musiikin ja muun ohjelman merkeissä. Tapahtumiin on kutsuttu myös seuran ulkopuolisia ryhmiä,

esimerkiksi poliisien jalkapallojoukkue ja Palloliiton toimiston väkeä. Erityispiirteinä Cosmos Juniorsin tapahtumissa on se, että toimintaa järjestetään aina koko perheelle, lapsista aikuisiin. Karjaan Etnofestivaaleilla vuonna 1999 Cosmos Juniors vastasi liikunnallisesta ohjelmasta järjestämällä tapahtuman yhteydessä jalkapalloturnauksen. Lisäksi seura on esitellyt toimintaansa useissa tapahtumissa mm. Espoossa kauppakeskuksen nuorten päivässä, SLU:n seminaareissa ja Next Step –messuilla vuonna 1998.

Cosmos Juniors on kutsunut koolle pääkaupunkiseudun maahanmuuttajaseurojen puheenjohtajat keskustelemaan seuroja yhteisesti koskettavista asioista. Puheenjohtajapäivästä on tarkoitus muodostaa jatkuva perinne. Lisäksi Christian Thibault on toiminut käynnistäjänä uuden monikulttuurista liikuntaa edistävän järjestön perustamisessa. Thibaultin mielestä järjestön perustaminen on kaksitahoinen asia. Toisaalta järjestö voi edistää monikulttuurisuutta liikunnan kentällä, mutta toisaalta voidaan pitää hälyttävänä että maahanmuuttajien liikuntatoiminnan edistämiseksi tarvitaan oma järjestö, eikä monikulttuurisuus siten ole luontevasti muodostunut olemassa olevien liikuntajärjestöjen toimintatavaksi.

Cosmos Juniors on tiedottanut toiminnastaan edellä mainituissa tapahtumissa ja lisäksi informaatio on varsinkin suomalaisjäsenten kautta kulkenut suusta suuhun. Viestintää ei ole koettu erityisen tarpeelliseksi sillä seuran toimintaan olisi jatkuvasti tulossa enemmän jäseniä kuin toimintaa kyetään järjestämään. Thibaultin mukaan Cosmos Juniorsista oli vuoden 1998 aikana tiedotusvälineissä yli 40 juttua, joiden jälkeen tuli aina suuri määrä yhteydenottoja toiminnasta kiinnostuneilta, ei kuitenkaan kertaakaan mahdollisilta taloudellisilta tukijoilta.

Christian Thibaultin mielestä merkittävin onnistuminen suvaitsevaisuustuen myötä on ollut se, että seuran henkiinjäämistäistelu on nyt voitettu ja voidaan keskittyä toiminnan kehittämiseen ja sen laajentamiseen. Ilman tukea seuran toiminta olisi luultavasti jo loppunut resurssien puutteessa.

Huippuhetkiksi Thibault mainitsee ne tapahtumat, joissa viihdytään yhdessä ikään, sukupuoleen ja kansallisuuteen katsomatta. Varsinkin lasten kielitaito on toiminnan myötä kehittynyt. Harrastus toimii ikään kuin usean kielen yhtäaikaisena kielikylpynä. Thibault on myös havainnut, että vapaa-ajan toiminnassa aikuisetkin käyttävät suomenkieltä vapautuneemmin kuin vaikkapa viranomaisten kanssa asioidessaan.

Toiminta urheiluseurassa on Thibaultin mielestä auttanut monia jäseniä myös sopeutumaan uuteen kulttuuriin. Harrastuksen myötä he ovat luoneet uusia ystävyys-suhteita ja päässeet kiinni yhteiskunnan muuhun toimintaan. Joillekin jäsenistä Cosmos Juniorsin toimintaan osallistuminen on työttömyyden ja syrjäytymisen vuoksi ollut ainoa keino saada sosiaalisia kontakteja ja arvostuksen tunnetta.

Cosmon Juniorsin menestyminen jalkapallon piirisarjoissa on Thibaultin mielestä merkittävästi nostanut maahanmuuttajien arvostusta yleisestikin jalkapallopiireissä. Tähän olennaisesti vaikuttanut tekijä on se, että seura on pyrkinyt hoitamaan asiansa aina esimerkillisesti, mm. maksamalla pelimaksut aina ajoissa, saapumalla täsmällisesti otteluihin ja pyrkimällä reiluun peliin.

Erityisesti lasten osalta toiminta on ollut menestyksellistä sillä Cosmos Juniorsin kautta lapset ovat luontevasti hakeutuneet myös muiden kuin maahanmuuttajaseurojen toimintaan. Seuran onnistumiseksi Thibault mainitsee myös sen, että jäsenten suurestikin vaihteleva taloudellinen tilanne ei ole saanut liian näkyvää roolia. Lähtökohtana on se, että kukin osallistuu kykyjensä mukaan, mutta siitä ei tehdä perustetta erotteluun. Esimerkkinä Thibault mainitsee seuran pelipaidat: ”Seura hankki pelipaitoja, joita joukkueiden jäsenet voivat lainata otteluihin. Jos joku on halukas hankkimaan itselleen oman paidan, hän voi ostaa sen summalla josta osa menee seuran toiminnan tukemiseen. Kentällä kaikilla on kuitenkin samanlainen pelipaita siitä riippumatta, onko se ostettu omaksi vai lainattu ottelua varten”.

Ylivoimaisesti suurimmaksi ongelmaksi seuran toiminnassa Christian Thibault mainitsee tilojen puutteen. Uutta toimintaa ei pystytä aloittamaan koska tiloja

harrastamiseen ei ole. Mm. pesäpallo olisi haluttua, mutta sitä ei pystytä järjestämään, koska kenttää ei ole saatavilla. Usein edes ulkovuoroja ei ole tarjolla tai jos tila saadaan, vuoroa on lähes mahdotonta käyttää sen ajankohdan ja sijainnin vuoksi. Esimerkiksi naisten lentopalloryhmälle tarjottiin pelivuoroa perjantai-iltana klo 22 syrjäisessä lähiössä. Vuoroa ei voitu ottaa, koska naiset eivät uskaltaneet tai päässeet kulkemaan peleihin. Lisäksi suuri osa jäsenistä ei omista autoa vaan on julkisen liikenteen varassa, jolloin paikkojen keskeinen sijainti olisi tärkeää.

Tilojen saamiseen ei ole vaikuttanut edes se, että vuorot on aina maksettu ajallaan ja seura esimerkiksi takaa uuden ryhmänsä tilavuokrat ensimmäisen vuoden ajalle. Thibault sanoo suoraan että tilavarauksissa ilmenee rasismia. Maahanmuuttajatausta vaikeuttaa selvästi tilojen saamista. Vieraalla korostuksella suomea puhuva soittaja ei yleensä saa apua vaan hänet siirretään aina uudelle ja uudelle virkailijalle. Joskus viranomaiset ovat sanoneet suoraan etteivät uskalla auttaa, koska suomalaiset eivät pitäisi siitä että maahanmuuttajat "vievät hyvät harjoitusajat".

Taloudellisesti seuralla ei ole suuria ongelmia, velkaa ei ole ollut koskaan ja tilavuokrat on pystytty maksamaan ajoissa. Taloudessa ongelmana on se, että raha riittää vain välttämättömiin menoihin kuten tilavuokriin, esimerkiksi ohjaajille ei voida maksaa edes kulukorvauksia, vaikka pelkästään puhelinmaksut voivat olla jopa useita tuhansia markkoja kuukaudessa.

Thibaultin mielestä asenteet Cosmos Juniorisia kohtaan eivät yleensä ole varsinaisesti rassistisia vaan pikemminkin ennakkoluuloisia. Thibault on myös huomannut sen, että kun joukkueessa on mukana yksikin suomalainen niin esimerkiksi tuomareiden asennoituminen joukkuetta kohtaan on selvästi myönteisempää. Pelko kielivaikeuksista poistuu kun mukana on "puhemies".

Monikulttuurisuus on toiminnan rikkaus mutta vaikeuttaa toisaalta tiettyjen taloudellisten tukien saamista. Esimerkiksi suuriähetystöt tukisivat toimintaa jossa olisi mukana ainoastaan kyseessä olevan maan kansalaisia, mutta monikulttuurisen toiminnan tukemiseen heillä ei ole perusteita.

Ongelmaksi Thibault mainitsee myös joskus esiintyvän turhan säälin, ajattelun jonka mukaan pakolainen on pakolainen loppuelämänsä, vaikka tarkoituksena olisi päästä mukaan uuteen yhteiskuntaan sen normaalina jäsenenä. Alussa tarvitaan yhteiskunnan tukea, mutta tuen ja sosiaalisten kontaktien kautta pakolainenkin pääsee kiinni tavalliseen elämään ja työntekoon. Ongelmien korostaminen lisää Thibaultin mukaan ennakkoluuloisuutta entisestään, koska syntyy kuva ryhmästä joka ei ole tyytyväinen mihinkään. Siksi Cosmos Juniors on pyrkinyt toiminnassaan ensisijaisesti viestimään iloisuudesta ja yhdessäolosta, ja näyttänyt esimerkillään että maahanmuuttajat ottavat itse vastuuta elämästään.

7.2.1 Cosmos Juniorsin harrastajien kokemuksia

Jotta seuran toiminnan vaikutuksia voitaisiin tarkastella laajemmin, haastattelimme kahden Cosmos Juniorsin harrastajan kokemuksia seuran toiminnasta. Molemmat haastateltavat olivat hiukan alle 30-vuotiaita Helsingissä asuvia miehiä, jotka molemmat osallistuvat Cosmos Juniorsissa jalkapallotoimintaan. Toinen haastateltavista oli suomalainen, toinen seitsemän vuotta Suomessa asunut guinealainen. Maahanmuuttaja oli edelleen opiskelija kaupallisella alalla, suomalainen oli jo valmistunut saman alan opinnoista. Maahanmuuttaja oli tullut ensimmäisen kerran Cosmos Juniorsin toimintaan jo kolme vuotta aiemmin, mutta ollut aktiivisesti toiminnassa mukana noin vuoden. Suomalainen oli osallistunut seuran jalkapallotoimintaan reilun vuoden ajan. Maahanmuuttaja oli mukana myös kahden muun monikulttuurisen yhdistyksen toiminnassa, suomalaisella oli kontakteja ulkomaalaisiin ulkomaalaisen avovaimon kautta sekä työpaikan kansainvälisen kerhon toiminnoista.

Haastattelut tehtiin 16.2.2000 SLU:n toimistolla rauhallisessa ympäristössä. Molemmat tutkielman tekijät olivat mukana haastatteluissa. Haastateltavista maahanmuuttaja oli vapautuneempi ja avoimempi, ja kertoi enemmän omaaloitteisesti esimerkkejä toiminnasta. Suomalainen haastateltava oli hiukan varautunut, eikä antanut kovin monisanaisia vastauksia ilman tarkennuspyyntöjä. Myös maahanmuuttajaa haastateltiin suomeksi, sillä hänen suomen kielen taitonsa oli erittäin sujuva.

Jotta suomalainen olisi ollut vapautuneempi, olisi haastattelijoiden ehkä kannattanut selittää haastattelun tavoitetta vielä tarkemmin etukäteen. Ennen haastatteluja olimme maininneet että kyse on seuran suvaitsevaisuusprojektin toiminnasta, mutta ettei haastateltavien tarvitse erityisesti tietää mitään, vaan haastatteleminen heitä vain heidän omien kokemustensa perusteella.

Molemmat harrastajat nimesivät haastattelussa toiminnan parhaaksi puoleksi monikansallisuuden. Monikansallisuuden hyviä puolia perusteltiin sillä, että on hauskaa ja mielenkiintoista tutustua uusiin ja erityyppisiin ihmisiin. Vaikka monikansallisuus koettiin toiminnan suolaksi, se ei kuitenkaan ollut päätekijä osallistumiseen kummallakaan haastateltavista. Pääosaan seuran toiminnassa nousi itse urheilu eli jalkapallo. Maahanmuuttaja ei uskonut että harrastaisi jalkapalloa toisessa seurassa jollei olisi tullut Cosmos Juniorsiin, mutta suomalainen uskoi pelaavansa jossain muussa joukkueessa jollei olisi tullut sattumalta mukaan juuri Cosmos Juniorsin toimintaan. Kumpikin miehistä oli aloittanut harrastuksen ystävän houkuttelemana, joka oli molemmilla ollut maahanmuuttaja.

Maahanmuuttaja oli selvästi suomalaista tietoisempi seuran toiminnan osa-alueista, suvaitsevaisuustyö mukaan lukien. Maahanmuuttaja osasi luetella seuran eri lajien harrastustoiminnat, kun suomalainen mainitsi, ettei ole ollut mukana missään suvaitsevaisuusprojektiin liittyvissä tilaisuuksissa, jos niitä mahdollisesti on järjestetty. Molemmat tiesivät, että seuran toimintaa rahoitetaan SLU:n suvaitsevaisuusprojektin kautta.

Molemmat haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että jalkapallojoukkueen sisällä on hyvä henki, ja ettei monikulttuurisuus tuota ongelmia seuran sisällä. Jos seuran sisällä henkilöiden välillä on ollut ongelmia, ne eivät kummankaan haastateltavan mielestä ole johtuneet monikulttuurisuudesta vaan henkilökemiasta.

Suomalaisen ja maahanmuuttajan näkemykset vaihtelivat hiukan, kun puhuttiin ulkopuolisten suhtautumisesta joukkueeseen. Maahanmuuttaja oli ollut mukana ottelutilanteissa, joissa vastustajan tai tuomarin käytös olisi voitu luokitella

rasistiseksi. Maahanmuuttaja oli hyvin varovainen arvioidessaan vastustajajoukkueen käytöstä, eikä missään nimessä halunnut tuomita mahdollisesti sattuneita yhteenottoja rasistisiksi. Suomalainen sen sijaan sanoi suoraan, että joskus ottelutilanteissa maahanmuuttajan tekemään rikkeeseen suhtaudutaan vakavammin ja *"siitä nousee haloo ja alkaa kuulua kaikkia rasistijuttuja"*. Maahanmuuttaja totesi vastaavanlaisista tilanteista että ne kuuluvat peliin eikä niitä pidä ottaa henkilökohtaisesti: *"...tietysti joku voi kentällä sanoa neekeri, mutta en mä ota sitä henkilökohtaisesti, koska me ollaan niin hyvä joukkue että aina kun me voitetaan, niin joku tulee huutaan jotain tyhmiä. Mutta se on vaan kentällä..."*

Molemmat haastateltavat kuvasivat joukkueen pelaajia *"ylikuumiksi"* tai tyyliin *"veri on kuumempaa"*. Intohimoinen ja kiihkeä suhtautuminen peliin oli haastateltavien mukaan saattanut vaikuttaa siihen, että joskus ottelutilanteissa tulee ongelmia. Maahanmuuttaja kuvasi tätä seuraavasti: *"...urheilussa me ollaan kyllä kaikki tosi ylikuumia, tai miten mä sanoisin... pelataan aina tosissaan voitosta."*

Haastateltavien mielipiteet erosivat selkeästi, kun heiltä tiedusteltiin kuinka oikeudenmukaisesti heille oli myönnetty harjoitteluvuoroja. Suomalaisen mielestä seuraa oli kohdeltu tasavertaisesti vuorojen jaossa, kun taas maahanmuuttajan mielestä *"me ei ikinä saada sitä vuoroa mitä me halutaan, vaan se mille ei ole ketään muuta ottajaa..."*.

Molemmat haastateltavat pitivät seuran toimintaa suvaitsevaisuutta edistävänä, erityisesti silloin kun toiminta näkyy seuran ulkopuolisille ihmisille. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että ihmiset näkevät esimerkkejä monikulttuurisesta toiminnasta, jolloin sitä ei ehkä koeta enää niin vieraaksi tai pelottavaksi. Suomalainen haastateltava oli sitä mieltä, että kasvaminen monikulttuurisuuteen tulisi alkaa jo nuorena, ja toiminnan tulisi jatkua pitkäjänteisenä, jolloin ihminen luonnostaan kasvaisi avoimeksi ja ennakkoluulottomaksi.

Suomalaisen haastateltavan mukaan muiden joukkueiden suhtautuminen Cosmos Juniorsiin sarjaotteluissa oli muuttunut positiivisempaan suuntaan vuoden aikana. Alussa ne joukkueet, jotka pelasivat ensimmäistä kertaa Cosmosta vastaan olivat jonkin verran ennakkoluuloisia, mutta pikkuhiljaa alkoivat huomata että Cosmoksessakin puhutaan suomea ja pelaajat olivat muutenkin ihan tavallisia ihmisiä.

Suomalainen ei uskonut, että hänen omat asenteensa olisivat kovin paljon muuttuneet Cosmos Juniorsin toiminnassa, vaan hän oli asenteiltaan melko suvaitsevainen jo lähtiessään mukaan toimintaan. Suomalainen totesi että hänelläkin oli ollut ja on edelleen jonkin verran ennakkoluuloja maahanmuuttajia kohtaan. Tosin nämä ennakkoluulot ovat enemmän tiedonhalua ja mielenkiintoa maahanmuuttajien taustoja kohtaan. Haastateltava kertoikin kysyneensä lähes kaikilta tapaamiltaan maahanmuuttajilta heidän Suomeen tulon syitänsä .

Monikulttuurisen liikuntaseuratoiminnan vaikutuksia mukana oleviin ihmisiin molemmat pitivät positiivisina, mutta tämän toiminnan merkitys erosi maahanmuuttajan ja suomalaisen välillä. Suomalaiselle monikulttuurinen verkosto oli hyvä ja hauska lisäarvo liikuntatoiminnalle, mutta ei erityisen välttämätön urheilun ulkopuolista elämää ajatellen. Maahanmuuttajan näkökulmasta katsottuna Cosmoksen toiminta oli hauskan ystäväpiirin lisäksi tukiverkosto, jonka kautta maahanmuuttaja sai luotua elintärkeitä kontakteja suomalaisiin. Molemmilla haastateltavilla oli esimerkkejä siitä, kuinka maahanmuuttaja oli saanut työpaikan tai muun kontaktin seurattavuuden kautta, tai kuinka maahanmuuttajan suomen kielen taito oli parantunut seurassa olon aikana, ainakin jalkapallosanaston osalta.

Maahanmuuttaja oli myös saanut seuran jäsenistä ystäviä urheilun ulkopuolelle, mutta suomalainen tapasi seurakavereita pääasiassa harjoituksissa. Sekä suomalaisella että maahanmuuttajalla oli jo ystäväpiirissä sekä suomalaisia että ulkomaalaisia ystäviä ennen Cosmoksen toimintaan osallistumista, mutta silti molemmat pitivät tärkeänä sitä, että liikuntaseurassa voi tutustua uusiin erilaisiin ihmisiin ja tehdä jotain yhdessä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA

8.1 Seurojen suvaitsevaisuustyön onnistuminen SLU:n näkökulmasta

Tarkasteltaessa seurojen suvaitsevaisuustyötä SLU:n hankkeille asettamien kriteereiden valossa, voidaan sanoa, että niiden työ on onnistunut. Hankkeissa on syntynyt yhteistyötä maahanmuuttajien ja kantaväestön välille, ja hyvä yhteistyö on vähentänyt ennakkoluuloisuutta siihen osallistuneiden ihmisten välillä. Lisäksi hankkeet olivat saaneet paikallista näkyvyyttä, ja siten omalla toiminnallaan edistäneet suvaitsevaisuutta jonkin verran myös oman jäsenistönsä ulkopuolella. Toimintaan osallistui ihmisiä kaikista ikäryhmistä, myös kokonaisia perheitä kuten SLU:n kriteereissä painotetaan. Hankkeiden toiminta perustui vapaaehtoisuuteen, ja oli luonteeltaan harrastuksenomaista.

Tärkeimpänä hankkeiden tuloksena voidaan pitää sitä, että liikunnassa uudenlainen yhteistyö maahanmuuttajien ja suomalaisten välillä toimii sujuvasti, ja seurojen toiminta voi kannustaa uusia tahoja vastaavaan toimintaan. Juuri positiivisen toimintamallin esiintuonti on tärkeä, jotta suvaitsevaisuustyö voisi levitä ja juurtua laajemminkin liikunnan kentälle.

Tutkittujen hankkeiden antamien tietojen perusteella osittain selvittämättä jäi se, voiko yhteistoiminnalla vaikuttaa todella ennakkoluuloisesti ja rasistisesti maahanmuuttajiin suhtautuvien ihmisten asenteisiin. Haastattelujen jälkeen jäi vaikutelma, että toimintaan osallistuneet suomalaiset olivat jo ennalta avoimia suhtautumisessaan maahanmuuttajiin. Tosin haastatellut suomalaiset kertoivat myös omien asenteidensa vielä avartuneen toiminnan myötä ja joidenkin ennakkoluulojen karisseen.

8.2 Suvaitsevaisuustoiminnan vaikutukset ja mahdollisuudet seurassa

Pohdittaessa suvaitsevaisuustoiminnan vaikutuksia seuran sisällä, voidaan monikulttuurisuutta ja suvaitsevaisuutta edistävä toiminta nähdä positiivisena voimavarana. Toimintaan osallistujien asenteet avartuivat ja he saivat tietoa muista kulttuureista. Varsinkin suomalaiset osallistujat ovat kokeneet

monikulttuurisen toiminnan hauskana vaihtoehtona. Maahanmuuttajallehan tämä toiminta ei varsinaisesti ole ollut valinnaista, vaan kaikki toiminta mihin he ovat suomalaisessa yhteiskunnassa osallistuneet on ollut heille "monikulttuurista".

Tutkimus osoitti, että liikuntaseura on hyvä toimintaympäristö monikulttuuriselle yhteistyölle, sillä seuran jäsenet ovat valikoituneet heille mieluisan liikunnan tai urheilun pariin, jolloin toiminta on luonnollista, ei keinotekoisesti rakennettua. Kaikilla toimijoilla on sama tavoite: urheilu ja mielekäs vapaa-aika. Ilmapiiri harrastustoiminnassa on yleensä rento ja vapautunut. Myös useimpien urheilulajien säännöt ovat "globaaleja", jolloin kulttuurierot eivät ole aiheuttaneet ristiriitoja itse liikunnan ja urheilun harrastamiselle.

Haastatteluissa ilmeni, että seurassa saaduista kontakteista voi muodostua maahanmuuttajalle korvaamaton tukiverkko, jonka avulla hän voi oppia suomea, saada työpaikan tai muun tärkeän kontaktin. Suomalaiselle tämä verkosto on hyvä lisäarvo urheilulle mutta ei välttämätön urheilun ulkopuoliseen elämään. Onkin tärkeää nähdä urheilutoiminnan vaikutukset laajemmin maahanmuuttajan elämässä, sillä tutkittujen hankkeiden perusteella kyse ei ole ainoastaan fyysisestä aktiivisuudesta vaan toiminnan vaikutukset ovat kokonaisvaltaisemmat.

On myös huomioitava, että monikulttuuriseen toimintaan osallistuvat suomalaiset edistävät ennakkoluulotonta asennoitumista ulkomaalaisiin myös urheilun ulkopuolella: mm. työelämässä, sukulaisten keskuudessa, ystävien ja tuttavien kesken. Kertoessaan kokemuksistaan ja harrastuksestaan, he välittävät huomaamattaan tietoa maahanmuuttajista ja asennekasvatusta voi tapahtua myös tällä tavoin seuran ulkopuolella.

Cosmos Juniorsin toiminta-ajatuksena on jo valmiiksi monikulttuurisuus, se on koko seuran toiminnan lähtökohta. Suvaitsevaisuusprojektissa toimiminen ei välttämättä ole edistänyt suvaitsevaisuutta seuran sisällä, koska osallistujat ovat olleet jo valmiiksi asenteiltaan hyvin avoimia ja ennakkoluulottomia. Huhtasuon Kisassa taas perinteiseen, suomalaisten kansoittamaan liikuntaseuraan on

suvaitsevaisuusprojektin myötä tullut maahanmuuttajia uusina jäseninä. Huhtasuolla monikulttuurisuudesta johtuvia yhteentörmäyksiä onkin ollut enemmän kuin Cosmos Juniorsissa. Toiminnan edistyessä ja tiedon lisääntyessä nämä yleensä väärinkäsityksistä ja kulttuurieroista johtuvat konfliktit ovat vähentyneet tai poistuneet kokonaan. Kokemustemme mukaan Huhtasuon Kisassa on seuran sisällä suvaitsevaisuus lisääntynyt juuri kontaktin saamisen kautta. Ennen lähiön ostoskeskuksessa ihmeteltiin maahanmuuttajaväkeä, liikunnan parissa heihin on tutustuttu henkilökohtaisesti ja huomattu että maahanmuuttajat ovat samanlaisia ihmisiä samanlaisine ongelmineen ja iloineen kuin kantaväestökin.

8.3 Suvaitsevaisuustoiminnan vaikutukset seuran ulkopuolella

Kun tarkastellaan SLU:n suvaitsevaisuusprojektin paikallishankkeiden vaikutuksia, voidaan todeta, että niiden vaikutukset ovat paikallisia ja ehkä myös sattumanvaraisia. Työhön ovat valikoituneet ne seurat, joissa avainhenkilö on ollut kiinnostunut työstä, ja saanut vielä tiedon haettavana olevasta avustuksestakin. Voidaan olettaa, että suuri osa lähes 7000:sta suomalaisista liikuntaseurasta ei tiedä suvaitsevaisuustyöstä tai siihen haettavasta toimintaavustuksesta mitään. Näin ollen projektien vaikutukset eivät ulotu koko maahan eikä kaikkialle liikunnan kentällä.

Kuitenkin suvaitsevaisuusprojektien järjestämien tapahtumien kautta myös seuran ulkopuolinen väestö voi saada kontaktin toimintaan. Ainakin ulkopuoliset ihmiset voivat nähdä toiminnallisen esimerkin, jossa ulkomaalaiset ovat aktiivisina toimijoina suomalaisten kanssa. Tämä voi osaltaan vähentää ennakkoluuloja siitä, etteivät ulkomaalaiset halua olla aktiivisia yhteiskunnan jäseniä, vaan elävät passiivisesti suomalaisten ”siivellä”.

Kahden tutkimamme seuran, Cosmos Juniorsin ja Huhtasuon Kisan toimintaympäristö poikkeaa toisistaan erittäin paljon. Huhtasuon Kisa on jyvaskyläläislähiön oma seura jonka jäsenet asuvat lähekkäin ja ovat saattaneet tuntea toisensa esimerkiksi naapureina myös liikunnan ulkopuolella. Huhtasuolla on käynnissä myös alueen kehittämishanke ”Huhtasuo 2000” ja

lähiön kylätoimisto on ollut aktiivisesti mukana seuran suvaitsevaisuustyössä. Huhtasuolla seurassa tapahtuva suvaitsevaisuuden edistäminen näyttäisi olevan helpommin ulotettavissa koskemaan lähiötä laajemminkin. Henkilökohtaisen kontaktin kautta maahanmuuttajat tulevat tutuiksi ja stereotyyppinen suhtautuminen voisi vähentyä. Työn ulottaminen Jyvässeudulle laajemmin on jo yksittäisen seuran toimesta vaikeampaa, tosin esimerkkinä ja tienraivaajana toimiminen saattaisi saada myös muut alueen liikuntaseurat mukaan suvaitsevaisuustyöhön.

Cosmos Juniors on alkujaan espoolainen seura, edelleen lähes puolet jäsenistä on espoolaisia. Seura toimii kuitenkin koko pääkaupunkiseudulla, noin miljoonan ihmisen asutusalueella, eikä sillä ole varsinaista kotipaikkaa esimerkiksi jossain lähiössä. On melko mahdoton ajatus, että yhden liikuntaseuran toiminta vaikuttaisi pääkaupunkiseudun yleiseen suhtautumiseen, eikä se ole tietenkään vaatimuksenakaan. Cosmos Juniorsin suvaitsevaisuustyön näkyvin vaikutus lienee ennakkoluulojen vähentyminen liikunnan parissa itsessään. Toiminnallaan jalkapallon parissa Cosmos Juniors on ainakin tässä piirissä saanut haastateltujen mukaan asenneilmapiiriä suvaitsevaisemmaksi.

Liikunnan suvaitsevaisuushankkeen yksittäisten projektien vaikutukset yhteiskunnan yleiseen asenneilmapiiriin muuttumiseen näyttäisivät melko vähäisiltä. Kuitenkin yli miljoona suomalaista kuuluu johonkin liikuntaseuraan. Jos suvaitsevaisuustyö saadaan osaksi liikuntaseurojen jokapäiväistä toimintaa, sen vaikutuspiiriin joutuu merkittävä osa väestöstä. Liikunnan avulla tapahtuva suvaitsevaisuuskasvatus toimii tehokkaimmin lasten parissa. Kuten yksi haastateltavistamme totesi, aikuinen ei kovin helposti muuta suhtautumistaan yleisesti, mutta jos lapsi tottuu pienestä pitäen toimimaan monikulttuurisessa ympäristössä hänestä luultavasti kasvaa suvaitsevaisempi aikuinen.

8.4 Liikunnan avulla suvaitsevaan Suomeen?

Tarkastelemiemme projektien perusteella liikunta tarjoaa maahanmuuttajille luontevan keinon tutustua uuden asuinympäristönsä ihmisiin ja samastua ryhmään. Tämä näyttäisi olevan monelle maahanmuuttajalle se ensimmäinen askel uuden yhteiskunnan jäseneksi. Liikuntaseurassa luodut kontaktit voivat parhaimmillaan johtaa esimerkiksi työpaikan saamiseen. Maahanmuuttaja voi luoda kontakteja tietenkin myös lukuisilla muilla tavoilla ja osallistua muunlaiseen toimintaan, vaikkapa kulttuurin parissa. Liikunta on vain yksi toimivaksi osoittautunut keino kontaktien luomiseen.

8.5 Pienryhmäteoriat ja liikunnan suvaitsevaisuushanke

Tarkasteltaessa liikunnan suvaitsevaisuushankkeita pienryhmäteorioiden näkökulmasta ja erityisesti peilattaessa kahta tutkimaamme hanketta näihin teorioihin, näyttäisi siltä että kontaktihypoteesi selittäisi parhaiten liikunnan suvaitsevaisuutta edistävää vaikutusta. Kontaktihypoteesin mukaan ryhmien välinen kanssakäyminen sopivissa olosuhteissa vähentää ennakkoluuloisuutta ja vihamielisyyttä. Ryhmillä tulisi olla yhteinen päämäärä jonka saavuttaminen edellyttää jatkuvaa yhteistyötä. Toiminta liikunnan parissa tarjoaa tällaisen päämäärän luontevasti.

Huhtasuon Kisassa suomalaiset ja maahanmuuttajat yhdistivät voimansa ja rakensivat yhdessä beach volley –kentän jonka saaminen muulla tavalla oli resurssien puutteen vuoksi mahdotonta. Cosmos Juniors pelaa jalkapalloa Suomen Palloliiton puulaakisarjassa. Kaikki haastattelemamme Cosmos Juniorsin edustajat mainitsivat kuinka alussa, kun joukkue kohtaa vastustajan ensimmäistä kertaa, on mukana jännitettä; ei suoranaista rasismia mutta jonkin asteista ennakkoluuloisuutta. Kun päästään itse toimintaan, pelaamaan jalkapalloa ja käy ilmi että joukkue on taidoiltaan ja tavoiltaan samanlainen kuin itse vastustajakin vaikka kommunikoikin usealla kielellä ja näyttää erilaiselta. Cristian Thibault mainitsikin että Cosmos Juniors on saavuttanut hyväksyntää ja arvostusta nimenomaan pelitaidoillaan.

Kontaktihypoteesin heikkoutena on nähty sen soveltumattomuuden selittää ennakkoluuloisuutta laajemmin ja yleisemmin. Oman ryhmän jäsenet aletaan nähdä yksilöinä, ei niinkään edustamansa ryhmän jäseninä. Henkilö saattaa ystävystyä esimerkiksi oman ryhmänsä maahanmuuttajan kanssa, mutta säilyttää silti ennakkoluuloisuutensa maahanmuuttajia kohtaan yleensä. Huhtasuon Kisan Ralf Karlsson mainitsi kuinka muutamat suomalaisperheet ovat ystävystyneet maahanmuuttajaperheiden kanssa seuran toiminnan yhteydessä, ja ovat nykyisin paljon tekemisissä myös seuratoiminnan ulkopuolella, esimerkiksi kyläilevät toistensa luona.

Brown ja Turner (1981) korostavat omassa tarkastelussaan yhteiskunnan hyväksyntää ja tukea ryhmien väliselle toiminnalle. Yhteiskunnan tuki toiminnalle tekee siitä yleisesti hyväksyttyä ja ainakin jossain määrin julkista. Perustamalla liikunnan suvaitsevaisuushankkeen Suomen Liikunta ja Urheilu ja Opetusministeriö ovat tunnustaneet asian tärkeyden ja ongelman olemassaolon. Suvaitsevaisuushankkeen lähtölaukauksena voitaneen pitää tapausta jossa tummaihoisen amerikkalaiskoripalloilija joutui skinheadien rasistisen väkivallan kohteeksi Joensuussa ja poistui lopulta perheineen maasta. Suvaitsevaisuushanke ja muutamat yksittäiset projektit, esimerkiksi jääkiekkoujoukkue Ice Hearts ja tutkimuskohteemme Cosmos Juniors ovat saaneet runsaasti positiivista julkisuutta.

Brown ja Turner (1981) mainitsevat yhdeksi tärkeäksi tekijäksi kontaktihypoteesissa sen, että ryhmän jäsenet olisivat lähtöisin samankaltaisesta sosioekonomisesta asemasta. Tämä ei toteudu ainakaan Cosmos Juniorsin toiminnassa. Christian Thibaultin mukaan seurassa on osallistujia lapsista vanhuksiin ja pakolaisista suurlähettiläisiin. Kukaan haastattemistamme Cosmos Juniorsin edustajista ei maininnut tästä aiheutuneita ongelmia, pikemminkin erilaisuus koettiin rikkautena. Toisaalta Lahikainen ja Pirttilä-Backman (1996) korostavat kontaktin jatkuvuuden ja tasa-arvoiset olosuhteet tärkeiksi. Liikunnassa ja urheilussa säännöt tekevät ryhmien kohtaamisesta tasa-arvoista toimintaa. Cosmos Juniorsin Christian Thibaultin kertoma esimerkki pelipaitojen lainaamissysteemistä edistää tasa-arvoista asemaa oman ryhmän sisällä, kukaan ei erotu arvonsa tai asemansa puolesta.

Realistinen ryhmäkonfliktiteoria lähtee siitä että pelkkä ihmisten luokittelu ryhmiin, välittämättä siitä kuinka keinotekoinen tämä luokitteluperuste on, edesauttaa oman ryhmän suosimista toisen ryhmän kustannuksella. Kilpailutilanteen olemassaolo ryhmien välillä edesauttaa konfliktin syntymistä. Realistisen ryhmäkonfliktiteorian valossa liikunnan mahdollisuudet edistää suvaitsevaisuutta näyttävät melkoisen heikolta. Monessa lajissa kilpailutilanne kahden, usein hyvinkin keinotekoisesti muodostetun joukkueen välillä on olennainen osa toimintaa.

Sosiaalinen identiteetti on yksilön tietoisuutta omasta jäsenyydestä erilaisissa sosiaalisissa ryhmissä. Yksilöt määrittelevät itsensä sen mukaan millaiseen sosiaaliseen ryhmään he kuuluvat. Osallistuminen liikuntaseuran toimintaan luo osallistujalle yhden sosiaalisen ryhmän ja liittää hänet tämän ryhmän jäseneksi. Onnistuessaan toiminta luo ryhmälle yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja ”me-henkeä” ja saattaa auttaa henkilön sopeutumista yhteiskuntaan. Esimerkiksi maahanmuuttajalle joka saapuu uuteen maahan ja uudelle paikkakunnalle, osallistuminen liikuntaseuran toimintaan tarjoaa luontevan mahdollisuuden luoda kontakteja ja ystävyysuhteita uudessa ympäristössä.

Stereotypia on ryhmäjäsenyyteen perustuva yleistys. Tiedotusvälineillä on voimakas vaikutus stereotyyppien ja asenteiden muodostumisessa. Kun ihmisellä ei ole omakohtaista kontaktia esimerkiksi maahanmuuttajiin, hän luo omat mielikuvansa sen perusteella mitä on kuullut tai lukenut. Esimerkiksi Kosovon pakolaisleireiltä välitetty näkyvä epätoivo sai suomalaiset empaattisiksi. Kosovon pakolaisia oltiin valmiita vastaanottamaan tuhansittain ja heihin suhtauduttiin erittäin myönteisesti. Kiinnostava yksityiskohta oli se, että mm. Jaakkolan tutkimusten mukaan muslimit ovat ryhmä, johon suomalaiset yleensä suhtautuvat erittäin kielteisesti. Kuitenkin lähes kaikki Kosovosta saapuneet pakolaiset ovat uskonnoltaan muslimeja.

Osallistuminen liikuntatoimintaan jossa on mukana maahanmuuttajia saattaisi vähentää stereotyyppistä ajattelua. Oikea kontakti maahanmuuttajiin auttaisi näkemään heidät ihmisinä ja yksilöinä, ei vain somaleina tai muslimeina. Liikunta sinänsä ei tässä tapauksessa ole keino vähentää stereotyyppisiä

asenteita, tärkeintä on kontakti. Liikunta tarjoaa tähän luontevan mahdollisuuden.

Lähdeluettelo

Aho, S. ym. (1996) Koululiikunnassa uusi tulokas ylittää kielimuurit. Liikunta ja Tiede 5/1996. Liikuntatieteellinen seura, Helsinki.

Ahrenberg, K. ja Salminen, M. (1999) Nordisk Idrott mot Rasism – möte i Helsingfors 10. – 11.12.1998. Rapport. Suomen Liikunta ja Urheilu, Helsinki 1999.

Brown, R (1994) Intergroup Relations. Teoksessa Introduction to Social Psychology. A European perspective. Second Edition. Toim. Hewstone, M., Stroebe, W. ja Stephenson, G. Oxford: Blackwell Publishers Ltd 1994.

Brown, R. & Turner, J. (1981) Interpersonal and Intergroup behaviour: Two theories of ethnic group relations. Teoksessa Intergroup Behaviour toim. Turner, J. ja Giles, H. Oxford: Basil Blackwell Ltd. 1981.

HE 236/1997, Hallituksen esitys eduskunnalle liikuntalaiksi.

HE 66/1998, Hallituksen esitys eduskunnalle kotouttamislaiksi.

Hannikainen, L. (1996) Vähemmistöjen suojelu kansainvälisessä oikeudessa 1990-luvulla. Teoksessa Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa, Toim. Dahlgren, T. ym. Ihmisoikeusliitto ry:n julkaisusarja No 4. Yliopistopaino, Helsinki 1996.

Heikkala, J. (1994) Huippu-urheilu, kansainvälisyys ja kansallinen identiteetti. Teoksessa Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu, tieteellinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäatiö. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy 1994.

Helenius, J. (1997) Molski monikulttuurisuuden kohtauspaikkana. Teoksessa Suvaitsevaan Suomeen, kokemuksia kampanjavuosilta. Työministeriö, pakolais- ja siirtolaisasiain neuvottelukunta, Helsinki 1997.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1997) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä 1997.

Huovinen, S. (1998) "Kaikki erilaisia – kaikki samanarvoisia" Kokemuksia liikunnasta ja urheilusta suvaitsevaisuustyön uutena välineenä. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu – tutkielma.

Itkonen, H. (1992) Sateenkaaren päässä kultaa – värikästä urheiluseuraa etsimässä. Teoksessa Liikunnan muutos, murros vai kaaos? Toim. Olin, K, Itkonen, H., Ranto, E. Suomen Työväen Urheiluliitto. Helsinki: Kaivopuiston kirjapaino 1992.

Itkonen, H. (1996) Käsitteitä. Liikunta ja Tiede 5/96. Liikuntatieteellinen seura, Helsinki.

Itkonen, H. (1997) Liikuttaako Suvaitsevaisuus? Tutkimus liikuntakulttuurin suvaitsevaisuudesta. Joensuun Yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja No: 118. Kiteen Paino Ky. Joensuu 1997.

Jaakkola, M. (1991) Suomen Ulkomaalaiset: perhe, työ ja tulot. Työpoliittinen tutkimus 15. Helsinki: VAPK Kustannus 1991.

Jaakkola, M. (1994) Ulkomaalaisasenteet Suomessa ja Ruotsissa. Teoksessa Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus Kirja 1994.

Jaakkola, M. (1995) Suomalaisten kiristyvät ulkomaalaisasenteet. Työpoliittinen tutkimus 101. Helsinki: painatuskeskus Oy 1995.

Jaakkola, M. (1996) Rasistinen väkivalta ja "ulkomaalaisasenteet" Pohjoismaissa. Teoksessa Vähemmistöt ja niiden syrjintä. Toim. Dahlgren, T. ym. Ihmisoikeusliitto ry:n julkaisusarja No 4. Yliopistopaino, Helsinki 1996.

Jaakkola, M. (1997) Siirtolaisväestön etninen ja sosiaalinen rakenne. Teoksessa Suomen kulttuurivähemmistöt. Toim. Pentikäinen J. ja Hiltunen M. Suomen Unesco – toimikunnan julkaisuja No 72, Helsinki 1997.

Jaakkola, M. (1999) Maahanmuutto ja etniset asenteet. Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin 1987 – 1999. Työpoliittinen tutkimus 213. Helsinki: Oy Edita Ab.

Jaakkola, T. (1999) Luento 19.3.1999 ”Etnisen tasa-arvon edistäminen työpaikoilla” Etninen erilaisuus työelämän voimavaraksi kurssi Helsingissä.

Jokisalo, J. (2000) Moderni oikeistoradikalismi. Oulun lyseon internetsivut. <http://www.lyseo.edu.ouka.fi>

Järvinen, H. (1999) Liikuntaseuroilla on kova haaste lasten kasvatuksessa. Liikunnan ja Urheilun Maailma 8 / 99. Suomen Liikunnan ja Urheilun verkkolehti <http://www.slu.fi>

Kaikki erilaisia - Kaikki samanarvoisia. (1997) esite, Suomen Liikunta ja Urheilu, Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ja Opetusministeriö 1997.

Koski, P. (1994) Liikunta ja kansalaisaktiivisuus. Teoksessa Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Jyväskylä: Liikunnan ja Kansanterveyden edistämissätiö LIKES 1994.

Koski, P. (1999) Maailma muuttuu, muuttuvatko seurat. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, 1999. Julkaisematon.

Laakkonen, R. (1997) Maahanmuuttaja suomalaisessa työelämässä. Työterveiset 3/97, Työterveyslaitoksen lehti. 1997.

Lahikainen, A. ja Pirttilä-Backman, A-M. (1996) Sosiaalipsykologian perusteet. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava 1996.

Liebkind, K (1988) Me ja muukalaiset – Ryhmäraajat ihmisten suhteissa. Helsinki: Gaudeamus 1988.

Liebkind, K. (1994) Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus Kirja 1994.

Liebkind, K. (1996) Ennakkoluulot ja niiden uhrit. Teoksessa Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa. Helsinki: Yliopistopaino 1996.

Liikuntagallup 1997-98. Liikunnan kansalaistoiminta. Suomen Liikunta ja Urheilu ry ja Suomen Gallup Oy. SLU -julkaisusarja 3/98.

Myrén, K. (1999) Pois paitsiosta – maahanmuuttajien liikuntaharrastukset ja vapaa-ajanvietto Suomessa. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 122. LIKES – tutkimuskeskus. Jyväskylä: Kopijyvä Oy, 1999.

Norjan Väestökisterikeskus (2000) Internetsivut <http://odin.dep.no>

Norway Now 5/1996. Norjan väestökisterikeskuksen internet-tiedote <http://odin.dep.no>

Ollikainen, M. (1998) Neljä viidestä suomalaisesta sanoo olevansa rasistinen. Helsingin Sanomat 4.2.1998

Ollikainen, M. (1999) Maahanmuuttajia suvaitaan Suomessa aiempaa huonommin. Helsingin Sanomat 16.9.1999.

Ollikainen, M. (1999) Jo neljäsosalla teinipojista rasistisia asenteita. Helsingin Sanomat 17.9.1999.

Pentikäinen, M. Horn, F. Jaakkola, M. ja Yli-Vakkuri, L. (1997) Suomalainen maasta- ja maahanmuutto. Teoksessa Suomen Kulttuurivähemmistöt. Toim. Pentikäinen, J. ja Hiltunen, M. Suomen Unesco –toimikunnan julkaisuja No 72, Helsinki 1997.

Rantala, T. (1997) Kampanjalla puhtia suvaitsevaisuuden edistämiseen. Teoksessa Suvaitsevaan Suomeen, kokemuksia kampanjavuosilta. Työministeriö, Pakolais- ja siirtolaisasiain neuvottelukunta, Helsinki 1997.

Salavuo, K. (1996) Palaako köyhyys sosiaalipolitiikan haastajaksi? Teoksessa Kuka on köyhä? Köyhyys 1990-luvun puolivälin Suomessa. Toim. Kangas O. & Ritakallio V-M. Turun Yliopiston sosiaalipolitiikan laitos. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 1996, tutkimuksia 65.

Salminen, M. & Heinilä, T. (1997) Liikuntajärjestöjen suvaitsevaisuustyö vuosina 1996 – 1997. Suomen Liikunnan ja Urheilun raporttisarja, kesäkuu 1997.

Salminen, M. (1998) Liikuntajärjestöjen suvaitsevaisuustyön vuosina 1997 – 1998. Raportti. Suomen Liikunnan ja Urheilun raportti 1998.

Scheinin, M. (1996) Mitä on syrjintä ? Teoksessa Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa. Helsinki: Yliopistopaino 1996.

Scheinin, M. (1998) Yhteiset ihmisoikeutemme. Suomen YK-liitto, Meripaino, Helsinki 1998.

Tajfel, H. (1981) Social Stereotypes and Social Groups. Teoksessa Teoksessa Intergroup Behaviour toim. Turner, J. ja Giles, H. Oxford: Basil Blackwell Ltd. 1981.

Telama, R. ja Kahila, S. (1994) Liikuntakasvatus koulussa ja nuorisourheilussa. Teoksessa Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Jyväskylä: Liikunnan ja Kansanterveyden edistämisseätiö LIKES 1994.

Telama, R., Vuolle, P. ja Laakso, L. (1986) Liikunta yksilön elämässä ja yhteiskunnassa. Teoksessa Näin Suomalaiset Liikkuvat. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 50. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiön tutkimuslaitos. Helsinki: Valtion painatuskeskus 1986.

Valtioneuvoston periaatepäätös hallinnon toimenpiteistä suvaitsevaisuuden lisäämiseksi ja rasismien ehkäisemiseksi. Yliopistopaino, Helsinki 1997.

Valtonen, S. (1992) Ovatko pakolaiset uhka vai kulttuurin rikastuttajia? Jämsän ja Konneveden kuntien asukkaiden ennakkosuhtautumisen tarkastelua. Jyväskylän yliopisto. Suomalaisen ja vertailevan kansantieteen Pro gradu – tutkielma.

Virta, K. (1998) Ihmisoikeuksien julistuksesta päätti vuonna 1948 vain osa maailmaa. Helsingin Sanomat 10.12.1998.

Väestörekisterikeskus (1999) Suomessa vakituisesti asuvat ulkomaalaiset ja ulkomaalaisten määrän kehitys. Internetsivut www.vaestorekisterikeskus.fi.

Wahlström, R. (1996) Läheinen kontakti vähentää ennakkoluuloja. Liikunta ja Tiede 5/1996. Liikuntatieteellinen seura, Helsinki.

Haastattelut:

Karlsson Ralf, haastattelu 21.5.1999. Huhtasuon Kisan päätoiminen työntekijä ja suvaitsevaisuusprojektin vetäjä.

Thibault Christian, haastattelu 30.9.1999. Cosmos Juniors -seuran perustaja ja aktiivinen toimija. Asunut Suomessa noin 20 vuotta, muuttanut Suomeen Saksasta.

Kahden Cosmos Juniorsin harrastajien haastattelut 16.2.2000. Molemmat haastateltavat alle 30-vuotiaita Helsingissä asuvia miehiä, joista toinen maahanmuuttaja ja toinen suomalainen. Maahanmuuttaja asunut Suomessa yli seitsemän vuotta. Maahanmuuttaja on talousalan opiskelija, suomalainen työelämässä talousalan tehtävissä.

HAASTATTELURUNKO 1

Seurojen suvaitsevaisuushankkeiden vetäjille toteutettu haastattelu:

1. Projektin perus- ja taustatiedot

- seuran toiminta yleisesti (perustaminen, jäsenmäärä, toiminta-alue, millaista toimintaa järjestetään)
- suvaitsevaisuusprojektin toteuttaja/-t seurassa
- milloin ja miksi lähditte mukaan suvaitsevaisuustyöhön
- vaikuttiko projektin aloittamiseen joku tietty tapahtuma tai esim. suvaitsematon ilmapiiri seurassanne
- kuka tai ketkä tekivät aloitteen suvaitsevaisuustyön aloittamisesta
- olisiko suvaitsevaisuustyönne käynnistynyt ilman erillisavustusta
- mistä saitte tiedon haettavana olevasta avustuksesta

2. Projektin toiminta

- Mitä seuranne on konkreettisesti tehnyt suvaitsevaisuuden edistämiseksi (säännöllinen toiminta, tapahtumat, retket jne)
- Kuinka paljon projektin toteuttamiseen on osallistunut maahanmuuttajia ja suomalaisia
- Kenelle projekti on suunnattu (naiset, miehet, lapset, perheet)
- Teettekö yhteistyötä muiden paikallisten järjestöjen tai muiden tahojen kanssa, ja jos niin minkälaista yhteistyötä
- Oliko yhteistyökumppaneiden mukaan saaminen vaikeaa / jos yhteistyötä ei ole muiden kanssa niin miksi
- Kaipaisitteko suvaitsevaisuusprojektiinne mukaan uusia yhteistyökumppaneita, jos niin miksi ja minkälaisia, jos ei niin miksi

3. Viestintä ja koulutus

- Miten olette viestineet hankkeesta ja kenelle (paikalliset tiedotusvälineet, alueen yhdistykset ja/tai asukkaat)
- Minkälaisen vastaanoton hanke on saanut julkisuudessa tai paikallisilta ihmisiltä

- Mikä on mielestänne viestinnän merkitys suvaitsevaisuustyöllenne
- Oletteko järjestäneet projektinne tueksi esim. maahanmuuttajiin tai monikulttuurisuuteen liittyvää koulutusta, jos niin minkälaista, jos ei niin olisiko siihen tulevaisuudessa tarvetta
- minkälaista projektiinne liittyvää koulutusta kaipaisitte jos sitä olisi maksutta tarjolla

4. Onnistumiset ja epäonnistumiset

- Miten koette hankkeenne edistäneen suvaitsevaisuutta, missä olette mielestänne onnistuneet (kielimuurien ylittyminen, ennakkoluulojen vähentyminen, uusia eri kulttuureista tulleita toimijoita mukaan toimintaan, toiminnan positiivinen näkyvyys tiedotusvälineissä, uusia toimintamalleja, uusia yhteistyökumppaneita)
- Onko projektillenne asetettu selkeitä tavoitteita, päämääriä ja onko niitä saavutettu
- Millaisia ongelmatilanteita projektin aikana on mahdollisesti ollut (kielivaikeuksia, ennakkoluulojen lisääntyminen, selkeät konfliktitilanteet, taloudelliset vaikeudet, henkilöresurssien puute, toiminnan negatiivinen näkyvyys tiedotusvälineissä)
- Jos ongelmatilanteita on ollut niin miten ne on selvitetty

5. Asenneilmapiirin muutos

- Miten suvaitsevaisuusilmapiiri seuranne sisällä on muuttunut projektin aikana, onko muutosta tapahtunut positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan ja miten se näkyy
- Jos ilmapiirissä ei ole tapahtunut muutosta, mistä uskot sen johtuvan
- Onko seuranne suvaitsevaisuustyöllä ollut mielestänne vaikutusta asenteisiin/suvaitsevaisuusilmapiiriin seuran ulkopuolella, esim. muihin paikallisiin yhdistyksiin

6. Toiminnan jatkuvuus

- Kuinka pitkään olette suunnitellut jatkavanne suvaitsevaisuustyötä, vai onko työ osa seuran normaalia ja jatkuvaa toimintaa

- Mikä on jaetun projektiavustuksen merkitys suvaitsevaisuustyönne jatkamiselle tai lopettamiselle
- Miten suvaitsevaisuustyön jatkuvuus ja uusien toimijoiden mukaan saaminen mielestänne tulisi turvata, vai tarvitaanko ylipäänsä jatkuvaa suvaitsevaisuustyötä liikuntaseuroissa?
- Mistä hakisit mieluiten apua, tukea ja neuvoja liikunnan suvaitsevaisuustyön toteuttamiseen, ja millaista apua mieluiten ottaisit vastaan
- Onko mielessäsi jokin uusi idea tai keino miten liikuntaväki seuroissa, alueilla tai valtakunnan tasolla voisi edistää suvaitsevaisuutta
- Mitkä ovat mielestäsi suvaitsevaisuustyön etenemisen pahimmat esteet ja miten niitä voitaisiin poistaa

HAASTATTELURUNKO 2

Cosmos Juniorsin harrastajille toteutettu haastattelu.

Vastaajan taustatiedot

- sukupuoli
- ikä
- kansallisuus
- elämäntilanne: koulutus, työ, perhesuhteet, kuinka kauan asunut Suomessa, miksi Suomeen, kieli

Toimintaan osallistuminen

- kuinka kauan mukana Cosmoksen toiminnassa
- miten lähti mukaan, mikä sai kiinnostumaan
- mistä sai tiedon toiminnasta
- missä toiminnoissa mukana
- missä määrin haastateltavat tietävät seuran suvaitsevaisuusprojektista

Kokemukset, yhteiset kysymykset:

- mikä toiminnassa on parasta
- onko jotain mikä ei toimi tai mitä voisi parantaa
- kokevatko harrastajat seuran työn suvaitsevaisuutta edistäväksi
- käytännön esimerkkejä kentältä; ongelmatilanteet ja niiden ratkaiseminen, muut sattumukset
- liittyvätkö mahdolliset ongelmat ryhmän monikulttuurisuuteen, vai aiheutuvatko ongelmat ulkopuolisista tekijöistä, esim. tuomarit
- onko seuran sisäinen ilmapiiri muuttunut jollain tavoin toiminnan aikana (kireämmäksi, avoimemmaksi)

Kokemukset, suomalainen harrastaja

- onko suomalainen harrastaja huomannut asennemuutoksia omassa suhtautumisessaan maahanmuuttajiin Cosmoksessa olon aikana

- miten suomalaisen harrastajan suomalaiset ystävät suhtautuvat Cosmoksen toimintaan
- vaikuttiko suomalaisen osallistumiseen se että mukana on ihmisiä useista eri maista, vai onko Cosmoksessa mukana olo vaan sporttia siinä missä muuallakin
- onko suomalainen mukana muussa vastaavassa monikulttuurisessa toiminnassa

Kokemukset, maahanmuuttaja harrastaja

- onko maahanmuuttaja mukana muussa vastaavanlaisessa toiminnassa kuin Cosmos Juniors
- onko maahanmuuttaja kokenut syrjintää ja jos on niin miten (sekä urheilu että muu elämä)
- onko Cosmoksen toimintaan osallistuminen vaikuttanut elämänhallintaan, sopeutumiseen Suomeen, onko saanut uusia kontakteja suomalaisiin, kielen oppiminen, muut vaikutukset